

แลหลังภาพชีวิตชาวจีนจาก “หมิงฉี่”

รองศาสตราจารย์ มานินี คัมภีร์ญาณนนท์*

การกำหนดขอบเขตของความหมายและกรอบของบทความ

ขอบเขตของความหมาย

หมิงฉี่ หมายถึง เครื่องใช้สำหรับผี ที่ชาวจีนในอดีตนิยมใส่ไว้ในสุสานเพื่อให้ผู้วายชนม์นำติดตัวไปใช้ในภพหน้า

กรอบของบทความ

กรอบของบทความนี้จะกำหนดไว้ที่ ประติมากรรมดินเผาหมิงฉี่ ในสมัยราชวงศ์ฮั่น (206 ปี ก่อนคริสตกาล ถึง ค.ศ.220) เป็นกรณีศึกษา ส่วนหมิงฉี่ที่เป็นกลุ่มภาชนะดินเผา วิธีการผลิตและ โครงสร้างของสุสานจะอยู่นอกเหนือคำบรรยายของบทความนี้

ความสำคัญสมัยราชวงศ์ฮั่น

ราชวงศ์ฮั่นปกครองประเทศจีนประมาณสี่ร้อยปี โดยมีราชวงศ์ซิ่นของหวางหม่าง คั้นเมื่อราว ค.ศ.9 ถึง ค.ศ.23 เป็นช่วงเวลาสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ประเทศจีนก้าวเข้าสู่ความเจริญความยิ่งใหญ่และเป็นปึกแผ่นอย่างแท้จริง ครอบคลุมทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและการต่างประเทศ และแนวปรัชญาความคิด ซึ่งมีผลต่องานทางด้านประติมากรรมดินเผาหมิงฉี่อย่างเป็นรูปธรรม ในที่นี้จะขอกกล่าวถึงเพียงบางประเด็นที่มีความเชื่อมโยงกับผลงานศิลปะในบทความนี้

ด้านการเมือง สมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตก (206 ปี ก่อนคริสตกาลถึง ค.ศ.6) ประเทศจีนมีการปกครองแบบศักดินา มีจักรพรรดิเฝ้าจากตระกูลหลิวเป็นปฐมจักรพรรดิ (ครองราชย์ตั้งแต่ 206 ถึง 195 ก่อนคริสตกาล) พระองค์พระราชทานที่ดินและทรงแต่งตั้ง

* รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เชื้อสายราชวงศ์ ชุนนาง และทหารไปปกครองหัวเมืองต่าง ๆ มีสถานะเทียบเท่านครรัฐ และผู้ครองมีฐานะเทียบ เท่ากษัตริย์ (หวาง) มีการจัดเก็บภาษี มีกองทัพดูแลขอบเขตการปกครองของตน และยังคงขึ้นต่ออำนาจส่วนกลาง แต่เมื่อเวลาล่วงเลยผ่านไป หัวเมืองหรือนครรัฐย่อย ๆ เหล่านี้มีอำนาจ และมีกำลังแกร่งกล้าขึ้น จึงแข็งข้อต่ออำนาจส่วนกลาง และก่อการกบฏเนื่อง ๆ จนต้องมีการปราบ ปราบครั้งใหญ่ในรัชสมัยจักรพรรดิฉิน (ครองราชย์ 156 ถึง 141 ปีก่อนคริสตกาล) แม้สงครามจะสิ้นสุดลงพร้อมกับชัยชนะของราชสำนัก แต่การปกครองแบบศักดินาก็มิได้ถูกยกเลิกไปเพียง แต่มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมในสมัยจักรพรรดิฉินหวู่ (ครองราชย์ 140 ถึง 87 ปีก่อนคริสตกาล) ทรงยกเลิกการปกครองแบบนครรัฐย่อย ๆ จัดแบ่งประเทศออกเป็น 13 จังหวัด มีข้าหลวงปกครอง โดยคัดเลือกเชื้อสายราชวงศ์จากตระกูลหลิวหรือแต่งตั้งจากราชสำนักให้ไปปกครองหัวเมือง ขึ้นตรงต่ออำนาจศูนย์กลาง ตัดทอนอำนาจและลดบทบาทผู้ครองให้น้อยลง

ด้านเศรษฐกิจและสังคม ระบบการปกครองแบบศักดินาที่ล้มเหลวมาตั้งแต่สมัยฉินก่อ ทำให้มีการขยายขยายถ่ายโอนอำนาจระหว่างชนชั้นในสังคม กลุ่มชนชั้นที่ถือครองที่ดินจำนวนมากถือกำเนิดขึ้นมา และกลายเป็นกลุ่มชนชั้นที่มีทั้งเงินและอำนาจในการต่อรอง และรู้จักจัดระบบชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น กลุ่มชนชั้นนี้โดดเด่นมากในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออก นอกจากจะมีที่ดินจำนวนมากแล้ว ยังได้รับการยกเว้นภาษี สร้างบ้านใหญ่โตเหมือนคฤหาสน์ มีป้อมยาม มีหอคอย (หรือหอสราญรมย์) มีทหารทำหน้าที่เหมือนยามรักษาความปลอดภัย สามารถติดอาวุธได้ มีที่นาให้ชาวนาที่ยากไร้เช่าทำกิน และชาวนาก็จะทำงานให้แรงงานให้เป็นการตอบแทน ผลพลอยได้ที่มองเห็นได้ชัดเจนคือการเกษตรกรรมที่รุ่งเรืองและขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง

ด้านการต่างประเทศ ในอดีตที่ผ่านมา จีนได้ติดต่อกับชายและทำสงครามกับชุมชนเร่ร่อนชนงูที่เร่ร่อนอยู่ทางตอนเหนือของจีนเป็นส่วนใหญ่ และมีการติดต่อในลักษณะเดียวกันกับชุมชนอื่น ๆ ที่เป็นชนกลุ่มน้อยและอาศัยอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ และทางใต้ของจีนซึ่งชาวจีนไม่นับว่าเป็นคนจีน แต่ในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตก นับเป็นครั้ง

แรกในประวัติศาสตร์ที่ประเทศจีนเปิดประตูสู่โลกภายนอกอย่างเป็นทางการ ซึ่งในที่นี้จะขอล่าวถึงเพียงสังเขปดังนี้

ภาคตะวันตก เมื่อประมาณ 139 ปีก่อนคริสตกาล จักรพรรดิฮั่นหวู่ทรงส่งทูตจางเจียนและคณะเดินทางไปทางตะวันตก เพื่อแสวงหาพันธมิตรกับชุมชนที่อาศัยอยู่ในดินแดนทางแถบตะวันตก คณะทูตของจางเจียนเดินทางไปถึงดินแดนแถบเปอร์กาฆ่า (ต้าหยวน) ซอคเคียน่า (สมาร์คันด์) และต้าเซี่ย (หรือบั๊กเคเรีย) ซึ่งดินแดนเหล่านี้ปัจจุบันอยู่ทางตอนเหนือของประเทศอัฟกานิสถาน และกลุ่มประเทศทาจิกิสถาน เกอร์กิสถาน อุซเบกิสถานและคาซัคสถาน (แผนที่หมายเลข 3) แม้ว่าทูตจางเจียนจะไม่ประสบความสำเร็จทางการทูต แต่สิ่งที่ทูตจางเจียนนำมากราบทูลต่อองค์จักรพรรดิ นับว่ามีประโยชน์อย่างมหาศาล ชาวจีนได้รับทราบเป็นครั้งแรกว่าสินค้าจีนประเภทผ้าแพรไหม ไม้ไผ่ และเครื่องรักเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของจีน เดินทางผ่านอินเดียและไปไกลถึงกรุงโรม ผลพลอยได้จากการเดินทางไปตะวันตกของทูตจางเจียน กระตุ้นให้มีการแลกเปลี่ยนสินค้าและผลงานทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม ระหว่างตะวันตกกับตะวันออก อิทธิพลจากทางตะวันตกที่เข้ามาในจีน เช่น ผลไม้และพืชพันธุ์ทางการเกษตร อาทิ องุ่น ฝ้าย แพร่ อินทผาลัม หัวยิม แดงกวา แครอท นัท กระเทียม งา อัลฟัลฟา (พันธุ์ไม้ประเภทหญ้า) จักรพรรดิฮั่นหวู่ทรงตั้งชื่อจากอาณาจักรโบราณในเอเชียกลาง สำหรับเลี้ยงม้าพันธุ์ดีจากตะวันตก) และมูซี (หญ้าชนิดหนึ่งที่ใช้เลี้ยงสัตว์) เป็นต้น ม้าพันธุ์ดีที่เลี้ยงกันแถบเปอร์กาฆ่า และซอคเคียน่า การฟ้อนรำ การเล่นกายกรรม มายากล จำอวด เครื่องดนตรี รวมทั้งพุทธศาสนาก็เดินทางมาตาม เส้นทางสายแพรไหม เข้าสู่ประเทศจีน

ต่อมาอีกไม่นาน ประเทศจีนในรัชสมัยจักรพรรดิฮั่นหวู่ได้ส่งกองทัพเข้าครอบครองและอารักขาดินแดนในแถบเอเชียกลางบางส่วน ฉะนั้น จึงไม่น่าประหลาดใจที่จะพบร่องรอยของศิลปะจีนในดินแดนแถบนี้

ภาคตะวันออก เมื่อ 108 ปีก่อนคริสตกาล ประเทศจีนในรัชสมัยจักรพรรดิฮั่นหวู่ได้แผ่อำนาจเข้าครอบครองดินแดนบนคาบสมุทรเกาหลี โดยมีแคว้นเกอลัง (อยู่ใกล้เมืองเปียงยางในปัจจุบัน) เป็นศูนย์กลางการปกครอง มีข้าหลวงใหญ่ชาวจีนที่ส่งมาจาก

ส่วนกลางเป็นผู้ปกครอง และได้ถ่ายทอดอิทธิพลทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมจีนแก่ชาวพื้นเมืองด้วย

ภาคตะวันออกเฉียงใต้และภาคใต้ เมื่อประมาณ 2,200 ปีมาแล้ว ดินแดนที่เป็นมณฑลทางใต้เช่น ฝูเจี้ยน กว่างตง กว่างซี กุยโจวและหยุนหนาน ฯลฯ ในปัจจุบัน ยังเป็นอาณาจักรอิสระเช่นอาณาจักรหนานยว่ อาณาจักรเทียน เป็นต้น ต่างก็มีผลงานทางศิลปะวัฒนธรรม ความเชื่อและประเพณีที่แตกต่างไปจากจีน และมีการสู้รบกับจีนอยู่เนือง ๆ ในรัชสมัยจักรพรรดิฮั่นหวู่ จีนประสบผลสำเร็จในการรวมอาณาจักรของชนกลุ่มน้อยเข้ากับจีน และจีนก็ได้ถ่ายทอดอิทธิพลทางศิลปะให้แก่ชาวพื้นเมืองด้วยเช่นกัน จนเกิดการผสมผสานกันทางวัฒนธรรมระหว่างชาวจีนฮั่นและชนกลุ่มน้อยเหล่านี้

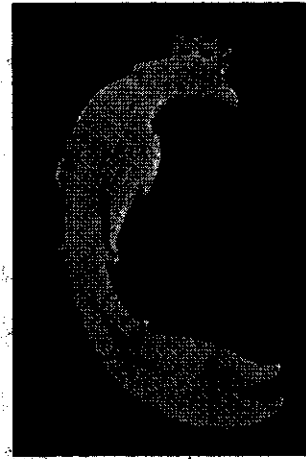
ด้านลัทธิความเชื่อ ในสมัยราชวงศ์ฮั่น ทั้งลัทธิขงจื้อและลัทธิเต๋าได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจัง ลัทธิขงจื้อได้รับการยกย่องให้เป็นลัทธิทางราชการ ตำราคลาสสิกของขงจื้อเป็นตำราที่ใช้สอบคัดเลือกบุคคลเข้าเป็นข้าราชการ และเมื่อเป็นข้าราชการแล้วก็ต้องอยู่ภายใต้การชี้นำของลัทธิขงจื้ออย่างเคร่งครัด เกิดมีชนชั้นใหม่ที่เป็นทั้งข้าราชการและนักปราชญ์ซึ่งมีอำนาจต่อรองสูง และมีลัทธิชี้นำผู้ที่ตนต้องการให้เข้ามาเป็นข้าราชการได้ ส่วนลัทธิเต๋าก็ได้รับการยอมรับนับถือเป็นการส่วนพระองค์จากองค์จักรพรรดิและประชาชนทั่วไป ฉะนั้น ทั้งสองลัทธิจึงเติบโตเคียงคู่กันไป และส่งผลให้แก่งานศิลปะเช่นกัน

ด้วยบริบทที่ยกมากล่าวข้างต้น ล้วนมีความหมายและมีบทบาทที่สำคัญในการปรับเปลี่ยนโฉมหน้าทางประวัติศาสตร์ของราชวงศ์ฮั่น และสะท้อนออกมาให้เห็นภาพชัดเจนในผลงานศิลปะประเภทประติมากรรมดินเผาหมิงตี้ ซึ่งมีพัฒนาการที่โดดเด่น และรุ่งเรืองมากและพบเป็นจำนวนมากในสุสานสมัยราชวงศ์ฮั่น

ก่อนจะเป็นประติมากรรมดินเผาหมิงตี้

ย้อนหลังไปเมื่อประมาณ 3,000 กว่าปีมาแล้ว ขณะที่ประเทศจีนอยู่ในสมัยสำริดบางที่เรียกว่าสมัยสังคมทาสราชวงศ์ที่มีบทบาทสำคัญในขณะนั้นคือ ราชวงศ์ซัง (ประมาณ

1,600 ถึง 1,100 ปีก่อนคริสตกาล) สังคมมีการแบ่งชั้นวรรณะ ชนชั้นปกครองหรือผู้มีสถานภาพสูง มีชีวิตความเป็นอยู่ที่สุขสบาย หรุกราและฟุ่มเฟือย หลักฐานทางโบราณคดีที่ยืนยันและตอกย้ำสถานภาพทางสังคมที่สูงส่งของชนชั้นนี้คือ สุสานหลวงขุดพบที่เมืองอันหยาง มณฑลเหอหนาน ซึ่งเป็นเมืองหลวงสุดท้ายของราชวงศ์ซัง สุสานของชนชั้นนี้จะมีขนาดใหญ่โต เสมือนกับเป็นการจำลองวัง หรือบ้านที่อยู่อาศัยของเจ้าของสุสานเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ภายในสุสานจะพบเครื่องใช้ส่วนตัวของผู้วายชนม์

ภาพที่ 1

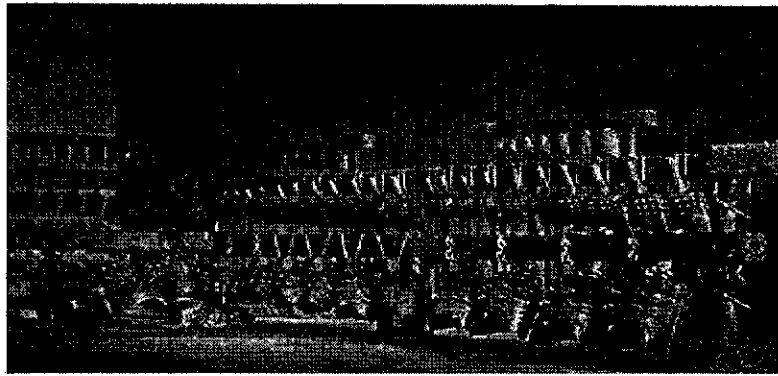
จำนวนมากมานับพันชิ้น เช่น เครื่องสำริด หยก เครื่องรัก เครื่องปั้นดินเผา เครื่องดนตรีเงินตรา รถเทียมม้าศึกซึ่งใช้ประโยชน์ได้ทั้งรถศึกและพาหนะ อาวุธ ศักดิ์สิทธิ์และสัตว์ใช้งาน เช่นวัว แพะ แกะ ม้าและสุนัข เป็นต้น เช่นที่พบในสุสานของพระนางฟูเห่า ขุดพบเมื่อปี ค.ศ.1975 พระนางฟูเห่า (สิ้นพระชนม์ประมาณ 1,200 ปีก่อนคริสตกาล) เป็นชายาของพระเจ้าหวู่คิง ฅษัตริย์องค์ที่ 4 ที่ปกครองเมืองอันหยาง เป็นหลักฐานทางโบราณคดีที่ยืนยันถึงความมหัสจรรย์ ความงามอย่างวิจิตรของเครื่องใช้ส่วนตัวของหญิงสูงศักดิ์ที่ใช้ในราชสำนักเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ และเพื่อนำติดตัวไปใช้ในภพหน้า (ภาพที่ 1)

สิ่งสำคัญที่จะเชื่อมโยงเข้าสู่บทความนี้คือ การพบโครงกระดูกของข้าทาส บริวาร ทั้งชาย หญิงและเด็ก หรือเชลยสงครามที่ถูกประหาร หรือฝังทั้งเป็น (หุ่นสี่) จำนวนมากในสุสานสมัยสำริด (ภาพที่ 2) เพื่อให้ติดตามไปรับใช้เจ้าของสุสานผู้ล่วงลับในภพหน้า ภายในสุสานของพระนางฟูเห่าเองพบโครงกระดูกของข้าทาส และบริวารถึง 16 โครง สุสานหลวงบางแห่งพบโครงกระดูกของข้าทาส และบริวารมากถึง 79 โครง บ้างอยู่ในสภาพถูกมัดมือ ปลายหลัง บ้างถูกบั่นศีรษะ เป็นต้น

ภาพที่ 2

แม้สังคมทาสจะสิ้นสุดลง และประเทศจีนก้าวเข้าสู่สมัยศักดินา ประเพณีที่โหดร้ายดังกล่าวยังคงมีให้เห็น เช่นที่สุสานของขุนนางชั้นผู้ใหญ่ผู้มีนามว่าอี ผู้ครองนครรัฐเจ็ง (ถึงแก่อสัญกรรม ประมาณ 433 ปี ก่อนคริสตกาล) ปัจจุบันอยู่ที่มณฑลหูเป่ย์ ภายในสุสานพบเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ที่สะท้อนถึงความต้องการที่จะใช้ชีวิตที่สุขสบายเยี่ยงที่เป็นอยู่อีกในภพหน้า เช่น หีบใส่เสื้อผ้า อาวุธ รถม้า เครื่องเขียน และวงมโหรีชุดใหญ่ซึ่งมีเครื่องดนตรีครบชุด (ภาพที่ 3) รวมทั้งโครงกระดูกของหญิงสาวที่ถูกฝังเพื่อให้ตามไปทำหน้าที่เล่นดนตรีขับกล่อมเจ้านายในภพหน้า

ภาพที่ 3

หลักฐานทางโบราณคดีที่พบในสุสานของชนชั้นสูง สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องความสุขในภพหน้าของผู้วายชนม์ สืบเนื่องมาจากชาวจีนมีความเชื่อในเรื่องชีวิตหลังความตาย ถึงแม้บรรพบุรุษจะล่วงลับไปแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีส่วนในการกำหนดโชคชะตาชีวิตของลูกหลานบนพื้นโลก ฉะนั้น สุสานจึงมิใช่เป็นเพียงแค่สถานที่ไว้ศพเท่านั้น แต่เป็นการจำลองวังอันเป็นสถานที่อยู่อาศัยในโลกปัจจุบัน เพื่อให้ผู้วายชนม์ได้พักผ่อนอย่างสงบสุขชั่วนิรันดร์ พร้อมด้วยสิ่งของอำนวยความสะดวก และข้าทาสบริวารเหมือนเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ และกลายเป็นประเพณีที่ชาวจีนยึดถือและปฏิบัติสืบกันมาอย่างต่อเนื่องอีกหลายร้อยปี และค่อยๆ เสื่อมความนิยมลงไปในสมัยราชวงศ์โจวตะวันออกตอนปลาย (สมัยจั้นกั๋วประมาณ 403 ถึง 222 ปีก่อนคริสตกาล)

กำเนิดประติมากรรมดินเผาหมิงฉี

ย้อนหลังไปถึงสมัยราชวงศ์โจวตะวันออก (ประมาณ 771 ถึง 256 ปีก่อนคริสตกาล) มีการแพร่ความคิดของนักปรัชญาเมธี ให้ยกเลิกประเพณีการฆ่าแพศยบริวารอย่างโหดร้ายทารุณนี้เสีย และแนะนำให้ใช้รูปคนจำลองจากวัสดุประเภทไม้ หิน หรือมัดจากฟาง หรือปั้นจากดินเหนียวแทน โดยมีหลักฐานทางวรรณกรรมหลายฉบับที่กล่าวพาดพิงถึงหมิงฉี ซึ่งจะขอยกตัวอย่างพอสังเขปดังนี้

อิหลี่ (Book of Etiquette and Ceremonial) ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง แต่งขึ้นประมาณศตวรรษที่ 4 หรือ 3 ก่อนคริสตกาล เป็นหนึ่งในเอกสารโบราณฉบับแรก ๆ ที่กล่าวถึงหมิงฉีมีความว่า "ให้วางหมิงฉีไว้ทางด้านตะวันตกของยานพาหนะ" และยังคงกล่าวต่อไปอีกว่า "หมิงฉีเป็นเครื่องใช้สำหรับผี ส่วนภาชนะไว้สำหรับใส่เครื่องเซ่นไหว้" (Tregear 1968:141)

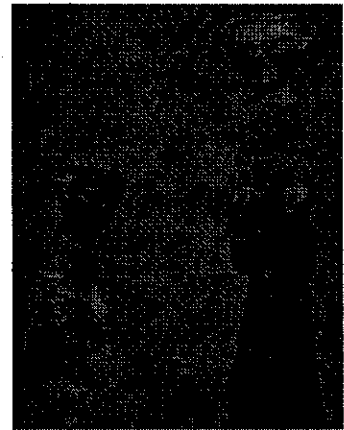
คันฉีว่าด้วยพิธีกรรม (Book of Rites) หนึ่งในตำราคลาสสิกของข่งจื้อ (551 ถึง 479 ปีก่อนคริสตกาล) นักปรัชญาเมธีที่มีชื่อเสียงในสมัยราชวงศ์โจวตะวันออกได้กล่าวโจมตีประเพณีการฆ่าผู้คนที่ตายตามผู้เป็นเจ้านายอย่างรุนแรง แต่สนับสนุนให้มีการวางเครื่องใช้สำหรับผี (หมิงฉี) ในสุสานแทน ข่งจื้อกล่าวว่าพาหนะทำด้วยดินเผาและตุ๊กตาทำด้วยฟางเป็นหมิงฉีที่แท้จริง ซึ่งข่งจื้อไม่คัดค้าน แต่ก็ไม่สนับสนุนการวางตุ๊กตาไม้ (หย่ง) ในสุสานเพราะเหมือนของจริงมากเกินไป และจะเป็นการย้อนกลับไปหาประเพณีที่โหดร้ายในอดีต และข่งจื้อยังไม่เห็นด้วยที่จะนำเครื่องใช้ของคนเป็นมาให้คนตายใช้ (อ้างแล้ว เรื่องเดิม : หน้าเดียวกัน) แนวคิดของข่งจื้อได้ให้อิทธิพลต่อนักปรัชญาเมธีที่เป็นสานุศิษย์ เช่น เม่งจื้อ (ประมาณ 372 ถึง 288 ปีก่อนคริสตกาล) และซุนจื้อ (ประมาณ 300 ถึง 230 ปีก่อนคริสตกาล) และน่าจะเป็นแนวคิดที่ทำให้เกิดเป็นประเพณีการวางตุ๊กตาทำด้วยวัสดุ นานาชนิดลงในสุสานอย่างแพร่หลายในเวลาต่อมา แทนประเพณีการฆ่าคนและสัตว์

โจวหลี่ แต่งในสมัยราชวงศ์โจวตอนปลายหรือสมัยราชวงศ์ฮั่นตอนต้น มีข้อความที่กล่าวถึงขบวนแห่ศพ และการวางขงฉีลงในหลุมศพ เป็นที่ยอมรับกันว่าคำว่าขงฉีมีความหมายเดียวกันกับหมิงฉี (อ้างแล้ว เรื่องเดิม : หน้าเดียวกัน)

หวนเพยจื่อ แต่งโดยหวนเพย (ประมาณ 280 ถึง 233 ปีก่อนคริสตกาล) นักนิติ
 ธรรมเนียมที่มีชื่อเสียงในสมัยจั้นกั๋ว กล่าวถึงการค้าขายตุ๊กตา ทำด้วยไม้และดินเผาใน
 สมัยจั้นกั๋วตอนปลายรุ่งเรืองมาก (Fu Tianchou 1988 :5)

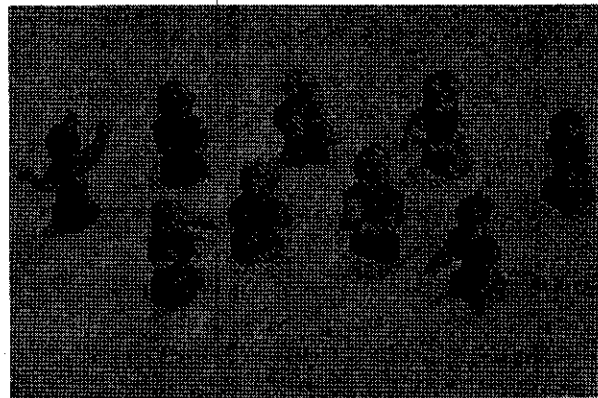
หวน เทอ ช่างแกะสลักในช่วงเวลาเดียวกันได้กล่าวถึงศิลปะการแกะสลักตุ๊กตา
 ไม้ไว้ว่า ให้แกะจุกให้ใหญ่ไว้ก่อน และนัยน์ตาให้เล็กไว้เพื่อสะดวกในการแก้ไขใน
 ภายหลัง (อ้างแล้วเรื่องเดิม : หน้าเดียวกัน)

กระแสนี้เรียกร้องให้ยกเลิกประเพณีการฆ่าทาสและบริวารใส่ในสุสาน มีส่วน
 สำคัญทำให้เกิดจุดหักเหจากประเพณีเก่าแก่ที่โหดร้าย ค่อย ๆ
 หมกความนิยมลงไป และเกิดประเพณีการจำลองประติมา
 กรรมทำด้วยวัสดุต่าง ๆ ขึ้นมา เช่น ฟาง ไม้ ดินเผาหรือหิน
 วางในสุสานแทนร่างมนุษย์เข้ามาแทนที่ ตั้งแต่ประมาณ 600
 ปีก่อนคริสตกาล จากการขุดค้นสุสานที่เมืองฉางซา มณฑล
 หูหนาน และที่ฉินเจียง มณฑลเหอหนาน ซึ่งเป็นขอบเขตของ
 นครรัฐหนึ่งในเจ็ดของนครรัฐที่ยิ่งใหญ่ และมีความสำคัญ
 ในสมัยจั้นกั๋ว พบตุ๊กตาไม้รูปทรงผอมสูง ใบหน้าสามเหลี่ยม

ภาพที่ 4

หัวแบนตัด (ภาพที่ 4) แสดงว่ามีการเปลี่ยนแปลงประเพณีที่ยึดถือกันมานาน ผู้คนหัน
 มานิยมประติมากรรมทำด้วยวัสดุต่าง ๆ
 ส่วนหมิงตี้ทำด้วยดินเผาในระยะแรก ๆ
 พบน้อยมาก มีขนาดเล็ก และไม่มีความ
 งดงามทางศิลปะ (ภาพที่ 5) แต่ในเวลา
 ต่อมา จะกลายเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญ
 ที่สุด

ภาพที่ 5

ประติมากรรมดินเผาหมิงฉีสมัยราชวงศ์ฉิน (ประมาณ 221 ถึง 207 ปีก่อนคริสตกาล)

การขุดพบสุสานทหารของจักรพรรดิฉินสื่อหวาง (ครองราชย์ 246 ถึง 209 ปีก่อนคริสตกาล) โดยบังเอิญเมื่อปี ค.ศ.1974 นับว่าเป็นการค้นพบทางโบราณคดีที่สำคัญ และเป็นการเปิดศักราชการ ศึกษาที่เป็นแนวโน้มใหม่ทางศิลปะ พบรูปประติมากรรมกองทัพทหารทำด้วยดินเผาประมาณ 8,000 ตัว มีทหารม้า ทหารราบ และนายทหารระดับสูงซึ่งอาจเป็นผู้บัญชาการรบ ม้าดินเผาและรถศึก ทหารเหล่านี้มีรูปร่างสูงใหญ่ บางตัวมีขนาดความสูงถึง 1.96 เมตร รูปปั้นทหารทุกตัวแลดูเหมือนจริง และอยู่ในท่าเตรียมพร้อม เสมือนเตรียมตัวสู้รบเพื่อประเทศชาติ สีหน้าและอากัปกริยาต่าง ๆ ไม่ซ้ำกัน และยังบ่งบอกถึงความต่างกันทางด้านอายุ และสถานภาพทางสังคม (ภาพที่ 6)

ภาพที่ 6

สุสานทหารสมัยราชวงศ์ฉิน เป็นหลักฐานยืนยันถึงการเปลี่ยนแปลงผลงานทางศิลปกรรม นับเป็นครั้งแรกของวงการประวัติศาสตร์ศิลปะที่พบว่า มีการผลิตผลงานประติมากรรมดินเผาหมิงฉีขนาดใหญ่เท่าบุคคลจริงจำนวนมากมายเช่นนี้ ภาพดังกล่าวสะท้อนกองทัพที่แข็งแกร่งเกรียงไกรสมัยจักรพรรดิฉินสื่อหวาง เมื่อ 2,000 กว่าปีมาแล้ว อย่างแจ่มชัด หรืออาจเป็นกองทัพที่กำลังทำหน้าที่พิทักษ์องค์จักรพรรดิไปชั่ววันจิรันดรก็อาจจะเป็นได้

ประติมากรรมดินเผาหมิงฉีสมัยราชวงศ์ฮั่น

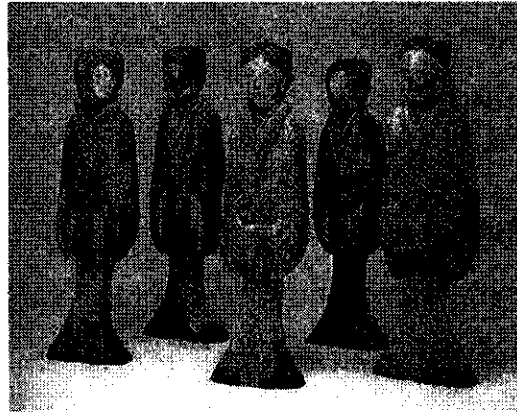
ในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตกตอนต้น (ประมาณ 2,100 ปีมาแล้ว) สืบเนื่องมาจากคำสั่งสอนของลัทธิขงจื้อ ที่ให้รับใช้ผู้วางชนม์เหมือนเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ การประดับตกแต่งสุสานอย่างฟุ่มเฟือย จึงเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทิต่อบุพการีและผู้มีพระคุณที่ล่วงลับไปแล้ว และกลายเป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติในสังคม ชาวจีนผู้มีฐานะดีจึงนิยมนำเครื่องใช้ที่ผู้วางชนม์เคยใช้ใส่ลงไปในสุสานด้วย จดหมายเหตุราชวงศ์ฮั่น (Han Shu) กล่าว

ว่าทางราชการกำหนดการวางหมิงฉีในสุสานให้เป็นไปตามสถานภาพทางสังคม ถ้าเป็นเชื้อพระวงศ์ ให้วางประติมากรรมดินเผารูปคน 36 ตัว เครื่องดนตรี สัตว์ไม่จำกัดจำนวน ภาชนะสำหรับใส่อาหารและเครื่องคัม เครื่องเรือน และอื่น ๆ อีกประมาณ 40 ชนิด แต่รวมแล้วไม่เกิน 200 ชิ้น นอกเหนือจากรถเทียมม้าของจริงอีก 9 คัน (Tregear 1968 :143) แต่ดูเหมือนข้อกำหนดดังกล่าวจะไร้ผล ผู้มีฐานะสูงทางสังคมยังคงนิยมวางหมิงฉีไว้ในสุสานเป็นจำนวนมาก เช่น ที่สุสานหม่านเจิ้ง มณฑลเหอเป่ย์ของเจ้าชายหลิวเซ็งและเจ้าหญิงคู่หว่านพระชายา ขุดพบเมื่อปี ค.ศ. 1968 เจ้าชายหลิวเซ็ง (สิ้นพระชนม์เมื่อ 113 ปีก่อนคริสตกาล) เป็นหนึ่งในโอรสของจักรพรรดิฉิง และเป็นอนุชาต่างพระมารดาของจักรพรรดิฮั่นหวู่ พระองค์ได้รับแต่งตั้งให้ไปปกครองนครรัฐจางชาน ภายในสุสานของพระองค์และพระชายาพบเครื่องใช้สำหรับชนชั้นสูงมากมาย ทำด้วยวัสดุนานาชนิด มีทั้งเครื่องสำริด (ภาพที่ 7) เครื่องเงิน เครื่องรัก หยกดินเผา รมม้าของจริง รวมทั้งชุดหยกที่ใช้ห่อหุ้มร่างกายเพื่อความอ่อนนุ่มอีกด้วย

ภาพที่ 7

ในขณะที่สุสานของชนชั้นสูง ขุนนางและข้าราชการทางภาคเหนือ นิยมหมิงฉีทำจากวัสดุนานาชนิด หมิงฉีทำด้วยไม้และเครื่องรักจะพบมากในสุสานแถบมณฑลหูหนาน หูเป่ย์ และเจียงซู ซึ่งเคยเป็นขอบเขตของนครรัฐฉู่ในอดีต (แผนที่หมายเลข 2) ประติมากรรมไม้ระบายสี แม้จะเล็ดลอดหนึ่งไม่ออกอาการเคลื่อนไหวเหมือนกลุ่มดินเผา แต่ก็มีความเหมือนจริงอยู่ในท่วงท่า (ภาพที่ 8) กลุ่มประติมากรรมหมิงฉีทำด้วยไม้ที่พบเป็นหลักฐานยืนยันว่าไม้เป็นที่นิยมใช้กันทางภาคกลางตอนใต้ของจีน และน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากท่อนฟางมัดในสมัยจั้นกั๋ว ประติมากรรมไม้เหล่านี้เข้ามาแทนที่ประเพณีการฆ่าคน เพื่อให้ติดตามไปเป็นข้ารับใช้เจ้านายในภพหน้า

ภาพที่ 8 (อาจเป็นภาพจำลอง)

ประติมากรรมดินเผาหมีงี้ กลายเป็นสิ่งที่นิยมกันอย่างแพร่หลายและพบใน
 สุสานทั่วราชอาณาจักรในสมัยราชวงศ์ซันตะวันออก มีตัวแปรสำคัญๆหลายประการที่
 สนับสนุนให้ประติมากรรมดินเผาหมีงี้เข้ามามีบทบาทโดดเด่นและกลายเป็นสิ่งจำเป็นใน
 สุสาน สืบเนื่อง มาจากสภาวะทางเศรษฐกิจที่เติบโตอย่างรวดเร็ว วัสดุประเภททองแดง
 และโลหะ มักถูกนำไปหล่อเหรียญกษาปณ์ เพื่อการพาณิชย์มากกว่าที่จะนำมาหล่อเป็น
 เครื่องใช้ และด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ ทางการเงินมีข้อจำกัดในการฝังสิ่งของมีค่าประเภท
 เครื่องโลหะ และรถเทียมม้าของจริงลงในสุสาน แต่ก็ไม่ถึงกับเข้มงวด แต่ประเพณีปฏิบัตินี้
 ก็เป็นสิ่งที่สิ้นเปลืองและสูญเปล่า นอกจากนี้ คำสั่งสอนของลัทธิขงจื้อที่เน้นในเรื่องความ
 กตัญญูต่อบุพการีและผู้มีพระคุณที่ล่วงลับไปแล้ว มีอิทธิพลต่อแนวคิดของคนใน
 สังคม แต่เมื่อการใช้โลหะมีข้อจำกัด ผู้คนจึงหันมาใช้ดินเผาซึ่งเป็นวัสดุใกล้ตัวและราคา
 ถูกและกลายเป็นที่นิยม ประกอบกับเป็นช่วงเวลาที่อุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผากำลังก้าว
 เข้าสู่ความเจริญ ดินเหนียวจึงถูกนำมาผลิตหมีงี้ลอก เลียนแบบสิ่งของเครื่องใช้ ให้เหมือน
 ของจริงเพื่อให้ผู้วายชนม์นำติดตัวไปใช้ในภพหน้า ปัจจุบันเหล่านี้มีส่วนส่งเสริมให้หมีงี้
 ทำด้วยดินเผา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มประติมากรรมรุ่งเรืองอย่างที่สุดในสมัยราชวงศ์ซัน
 ตะวันออก พบทั้งในสุสานของชนชั้นปกครอง ชนชั้นสูง ขุนนางและข้าราชการ ทหาร
 ระดับสูง เจ้าของที่ดินและสามัญชน ทั้งในเมืองหลวง และในชนบท หมีงี้อาจเป็นได้ทั้ง
 ประติมากรรมรูปคน บริวาร ข้าทาส สัตว์ สถาปัตยกรรมประเภทอาคารบ้านเรือน ศาล

เจ้า ชู่ฉาง โรงนา คอกสัตว์ หอคอย สัตว์เลี้ยง สำหรับอาหารกลางวันสำหรับใส่เครื่องเช่น และภาชนะใส่เหล้า เป็นต้น

การแบ่งกรอบของบทความ

ประติมากรรมดินเผาหมิงฉีเป็นข้อมูลและหลักฐานที่สำคัญ และเป็นตัวบ่งชี้ในการ ศึกษาผลงานทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะและ โบราณคดี และเพื่อให้มองเห็นภาพชีวิต ชาวจีนในอดีตได้อย่างชัดเจน จะขอแบ่งกรณีศึกษาประติมากรรมดินเผาหมิงฉีในบทความ นี้ออกเป็นสองประเด็นดังต่อไปนี้

ประเด็นที่หนึ่ง เป็นการศึกษารวมของกลุ่มประติมากรรมดินเผาหมิงฉี ประเภทต่างๆ มีทั้งรูปบุคคล สัตว์ อาคาร สถาปัตยกรรม ที่พบในสุสานสมัยราชวงศ์ซัน

ประเด็นที่สอง สืบเนื่องมาจากบริบททางสังคมจีนในสมัยราชวงศ์ซัน ซึ่งเป็น สังคมศักดินา ที่มีการแบ่งชนชั้นวรรณะทางสังคมอย่างชัดเจน ฉะนั้น ความแตกต่าง ระหว่างชนชั้นจะกลายเป็นข้อกำหนดทางสังคมและสะท้อนออกมาในแนวศิลปะ แม้ว่า ประติมากรรมดินเผา หมิงฉีจะพบในสุสานทั่วประเทศ แต่เพื่อชี้ให้เห็นถึงความแตกต่าง กันทางสถานภาพทางสังคมของผู้เป็นเจ้าของสุสาน โดยเชื่อมโยงเข้ากับหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ การศึกษาผลงานประติมากรรมดินเผาหมิงฉี ที่พบในสุสานในบทความนี้ จึงขอจัดแบ่งออกเป็นห้ากลุ่มย่อยคือ

กลุ่มที่หนึ่ง พบในสุสานของจักรพรรดิ หรือราชวงศ์ชั้นสูง ในสมัยราชวงศ์ ซันตะวันตก โดยเลือกจากสุสานพบที่เมืองฉางอาน (เมืองซีอาน ในปัจจุบัน หรือที่เรียกกันว่าราชธานีตะวันตก) มณฑลส่านซี เป็นกรณีศึกษา (แผนที่หมายเลข 1)

กลุ่มที่สอง พบในสุสานของนายทหารระดับสูง ในเมืองหลวงฉางอานและ เมืองชู่โจว ในมณฑลเจียงซู ซึ่งเป็นเมืองสำคัญทางภาคใต้ และ เป็นขอบเขตของนครรัฐฉู่ ซึ่งเป็นนครรัฐที่มีความสำคัญใน ประวัติศาสตร์ สมัยราชวงศ์ซันตะวันตกเป็นกรณีศึกษา

กลุ่มที่สาม พบในสุสานของกลุ่มชนชั้นที่มีฐานะร่ำรวย เป็นเจ้าของที่ดินจำนวนมากในสมัยราชวงศ์ซันตะวันออก โดยเลือกจากสุสานที่มณฑลเหอหนาน มณฑลส่านซี และมณฑลชานตงเป็นกรณีศึกษา

กลุ่มที่สี่ พบในสุสานของสามัญชนทั่ว ๆ ไป หรือชาวนาที่ยังพอมิพัฒนาทำกินของตนเอง และมีชีวิตที่ยังไม่เร่ร่อนแค้นเหมือนเพื่อนร่วมชาติส่วนใหญ่

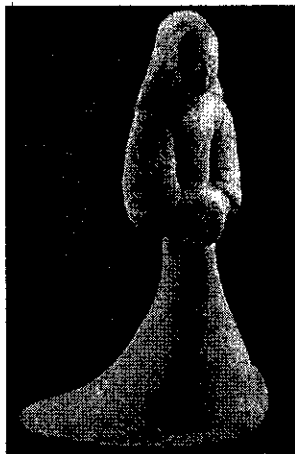
กลุ่มที่ห้า พบในสุสานของแคว้นเล่อหลิงของเกาหลี ที่อยู่ภายใต้อำណัติของจีนเป็นกรณีศึกษา

ประเด็นที่หนึ่ง ศึกษาภาพรวมของประติมากรรมดินเผาหมิงฉี ซึ่งมีหลากหลายประเภท เช่น รูปปั้นคนซึ่งมีทั้ง ข้าราชการ ข้าราชการสำนัก ข้าทาส บริวาร นักดนตรี นางระบำ นักกายกรรม นักเล่นนิทาน ทหารราบ ทหารม้า สัตว์นาขนานชนิดมี สุนัข ตุ๊กตา เป็ด ไก่ ซึ่งเป็นสัตว์เลี้ยงประจำบ้าน แพะและแกะเป็นสัตว์เลี้ยงเศรษฐกิจ เป็นต้น ส่วนม้าพันธุ์ดีจากตะวันตกจะได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายที่สุดในสุสานของชนชั้นสูง กลุ่มงานสถาปัตยกรรม เช่น บ้านที่อยู่อาศัย หอคอย โรงนา ยุ้งฉาง โรงโม่ เล้าหมู คอกสัตว์ เรือ ตลอดจนเครื่องมือเกษตรกรรม เครื่องใช้ในครัวเรือน เป็นต้น ประติมากรรมดินเผาหมิงฉีเหล่านี้ ต่างสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม ประเพณี สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิตของชนชั้นสูง สามัญชนทั้งในเมืองหลวงและชนบท เครื่องแต่งกาย ทรงผม อาคารบ้านเรือน และสถานภาพของผู้เป็นเจ้าของได้เป็นอย่างดี ช่างฝีมือสามารถสอดใส่ความรู้สึกลงบนใบหน้า รายละเอียดของทรงผม เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับส่วนตัวลงบนประติมากรรมดินเผาหมิงฉีเหล่านี้ได้อย่างสมบูรณ์ครบถ้วน ดูแล้วคล้ายมีชีวิตจิตใจและเหมือนจริงมาก

ประติมากรรมดินเผาหมิงฉีรูปคน พบเป็นจำนวนมากทั้งหญิงและชาย มีขนาดความสูงประมาณ 10กว่าเซนติเมตรไปจนถึงประมาณ 60 เซนติเมตร หรือสูงกว่านี้เล็กน้อย ฉะนั้นในบางครั้งจึงอาจเรียกประติมากรรมดินเผาหมิงฉีว่า ตุ๊กตาดินเผาหมิงฉี

ประติมากรรมดินเผาหมิงตี้ อาจแบ่งออกเป็นกลุ่มตามสถานภาพทางสังคมที่แตกต่างกัน ดังนี้

คนรับใช้ทั้งชายและหญิง พบเป็นจำนวนมากในสุสานของชนชั้นสูงและชนชั้น เศรษฐีใหม่ที่มีทั้งกำลังเงินและอำนาจ พบทั้งในทำขึ้นและทำนั่ง ถ้าพบในทำขึ้นจะยืนตัว ตรงมือทั้งสองข้างสอดประสานกันอยู่ภายในแขนเสื้อกว้าง ซึ่งเป็นทำขึ้นที่แสดงความอ่อน น้อม หรือทิ้งลงข้างตัว ถ้าพบในทำนั่งจะนั่งคุกเข่าบนพื้นเสมอ มือทั้งสองข้างวางบนหัว เข่า ซึ่งเป็นทำนั่งสำหรับบริวารขณะเจ้านายเดินผ่าน หรือเป็นทำนั่งขณะประกอบพิธีกรรม ทำนั่งดังกล่าว เป็นทำนั่งที่พบมาตั้งแต่สมัยสำริด และจีนได้ถ่ายทอดให้แก่เกาหลีและญี่ปุ่น ดูกตาทุกตัวมีท่าทางเรียบร้อย สงบเสงี่ยม อ่อนน้อมถ่อมตน ศีรษะโตะชะงักยื่นล้ำออกมา ทางด้านหน้าเล็กน้อย บ้างมีผ้าคลุมศีรษะหรือสวมหมวก แต่ถ้าไม่มี จะเผยให้เห็น กระจ่อมแบน ไร้วผมยาวแสดกลางรวบตั้งและมุ่นเป็น มวยอยู่ทางด้านหลัง ใบหน้าแบน กว้าง สีหน้าเรียบเฉย ปราศจากความรู้สึกใดๆ ลักษณะการแต่งกายของชาวจีนจะคล้ายคลึง กันหมด แต่อาจแตกต่างกันด้วยวัสดุของสิ่งทอ การปัก สีเส้นเป็นต้น ชาวจีนทั้งชายและ หญิงจะสวมเสื้อสองชั้น (กู่เถีย) เสื้อยาวตัวนอก (เถีย) เป็นผ้าจีนเดียว สวมทับกางเกงตัวใน (กู่) คอวี อารมณ์ด้านล่างมักจะบานผายออกเหมือนใบเรือคลุมเท้ามีคชนิด แลดูกรวยกราย อาจ มีหรือไม่มีผ้าคาดเอว รูปร่างแบนทรงกระบอก ไม่มีการเคลื่อนไหวแต่อย่างใด รูปแบบที่ เฉยเมย ปราศจากชีวิตจิตใจเช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงแง่มุมชีวิตจริงๆของกลุ่มบุคคลประเภท นี้ที่ขาดอิสระภาพ ขาดความเป็นส่วนตัว และจะพบตลอดสมัยราชวงศ์ชั่จนถึงคริสต์ ศตวรรษที่ 3 (ภาพที่ 9, 10)

ภาพที่ 9

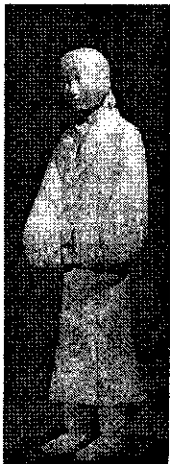

ภาพที่ 10

รูปปั้นชายหญิง พบในอิริยาบถต่างๆที่สื่อถึงอาชีพ อาจเป็นได้ทั้งชาวบ้าน ชาวนา นายพราน คนงานเหมือง กรรมกรสร้างเขื่อน ซึ่งล้วนเป็นอาชีพที่พบในสมัยราชวงศ์ซันทั้งสิ้น ถ้าเป็นชาวนาก็มักจะถือจอบถือเสียม ทำด้วยเหล็กมีด้ามเป็นไม้ ซึ่งเป็นเครื่องมือหลักในการประกอบอาชีพ และสะท้อนรูปแบบเครื่องมือเกษตรกรรมในสมัยราชวงศ์ซัน (ภาพที่ 11) กลุ่มชาวนา

ภาพที่ 11

ภาพที่ 12

เป็นชนกลุ่มใหญ่ที่ยากจน ไม่มีที่ดินทำนาของตนเอง ต้องเช่าพวคนายทุน หรือรับจ้างทำนาต้องทำงานหนัก หรือถูกบังคับใช้แรงงานอย่างหนัก (ภาพที่ 12) ใบหน้าที่สงบ เฉยเมย การแต่งกายครัดกุม เหมาะสำหรับทำงาน สวมเสื้อผ้าเนื้อหยาบสองชั้น เสื้อตัวนอกหนาหนัก ยาวเหนือข้อเท้า เห็นเสื้อตัวในหรือขากางเกง แลบออกมา คอปกตัววี แขนเสื้อกว้าง เท้าโต แบน บนศีรษะอาจมีผ้าโพกหรือพันรอบ แต่ถ้าไม่มีก็จะเผยให้เห็นผมมวยบนกระหม่อม หรือทรงผม

แสกกลาง ลักษณะทรงผมแสกกลางนี้เป็นทรงผมที่ผู้ชายชาวจีนไว้กันมาตั้งแต่สมัยตำริดดังเช่นที่พบในกลุ่มประติมากรรมทหารดินเผาในสุสานทหาร สมัยราชวงศ์ฉิน และอาจเป็นต้นเค้าของทรงผมหลักแจวของผู้ชายไทยในอดีตก็เป็นได้ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งเป็นหลักฐานว่าชาวจีนโบราณไว้ผมยาว แต่จะมัดหรือถักเปียหรือมุ่นเป็นมวยไว้ด้านหลัง

ภาพที่ 13

ประติมากรรมดินเผาที่อาจเป็นตัวแทนของทหารรับจ้าง หรือเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ที่ประจำอยู่ตามบ้านของผู้มีฐานะ สืบเนื่องมาจากความผันผวนทางการเมือง และการดูแลที่ไม่ทั่วถึงของทางการ ทำให้เจ้าของคฤหาสน์ทั้งในเมืองหลวงและตามชนบทในสมัยราชวงศ์ซัน ตะวันออก จำเป็นต้องจ้างเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยซึ่งอาจทำได้ทั้งงานบ้าน และงานรักษาความปลอดภัยไปพร้อม ๆ กัน เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยเหล่านี้ก็อาจมาจากกลุ่มชาวนาที่ ไม่มีที่นาทำกิน หรือเช่านาของเจ้าของที่ดินก็เป็นได้ (ภาพที่ 13)

ข้าราชการ รูปปั้นข้าราชการพบมากทั้งในงานประติมากรรมและจิตรกรรม ถ้าพบในสุสานก็เป็นไปได้ว่าอาจเป็นเจ้าของสุสานเอง ข้าราชการเป็นอาชีพที่มีเกียรติ บุคคลที่จะเป็นข้าราชการได้ต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในตำราคลาสสิกของขงจื้อเป็นอย่างดี และต้องผ่านการสอบคัดเลือก เมื่อได้รับการคัดเลือกเข้าเป็นข้าราชการแล้ว ก็จะกลายเป็นอภิสิทธิ์ชนที่ได้รับสิทธิพิเศษหลายประการ เช่น ไม่ต้องเสียภาษี ไม่ต้องถูกเกณฑ์ทหาร และไม่ต้องถูกเกณฑ์แรงงาน เพื่อทำงานสาธารณะประโยชน์เหมือนประชาชนทั่วไป ข้าราชการจะแต่งกายเหมือนกับชาวจีนทั่ว ๆ ไป แต่มีข้อแตกต่างจากกลุ่มผู้เป็นบริวารและชาวบ้านหลายอย่าง เช่น ใช้ผ้าเนื้อดี อาจถักทอด้วยผ้าแพรไหม การปักกลดลาย มีสีสันที่เป็นสัญลักษณ์มงคล และสวมหมวกที่แตกต่างกันตามสถานภาพ

กลุ่มประติมากรรมทหารพบเป็นจำนวนมาก (ภาพที่ 14) ตรวจสอบจากประวัติศาสตร์สมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตก พบว่าเป็นช่วงเวลาแห่งการสงครามโดยแท้ เริ่มตั้งแต่สมัยจักรพรรดิเกาจื่อซึ่งเป็นปฐมจักรพรรดิ ทำสงครามขับเคี่ยวแย่งชิงอำนาจกับนครรัฐฉู่ การปราบปรามกบฏของเจ้าชายทั้ง 7 แคว้นในรัชสมัยของจักรพรรดิฉิง และการแผ่ขยายอาณาเขตไปทั่วทุกทิศในสมัยจักรพรรดิฮั่นหวู่ ฉะนั้น การพบทหารดินเผาในสุสานหลวงจึงเป็นสิ่งสามัญ และสะท้อนภาพชีวิตในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตก ที่เต็มไปด้วยสงครามภายในและสงครามภายนอก กับชุมชนเร่ร่อนชงหนู ย้อนอดีตไปเมื่อประมาณ 2,000 ปีมาแล้ว การเป็นทหารถือเป็นข้อบังคับ ผู้ชายเมื่ออายุครบ 20 ปี ต้องขึ้นทะเบียนการเกณฑ์แรงงานที่ภูมิลำเนาของตนเอง และต้องใช้แรงงานทำงานสาธารณะประโยชน์ ต้องเข้าประจำการเป็นทหาร และต้องถูกส่งไปอยู่ชายแดนตามกำหนดเวลา เมื่อประจำการก็จะได้รับเพียงอาหาร เสื้อผ้า อาวุธ เป็นค่าตอบแทน และไม่มีเงินเดือน และเป็นได้เพียงทหารราบเท่านั้น

ภาพที่ 14

ส่วนทหารม้าซึ่งเป็นที่นิยมในสมัยราชวงศ์ซัน จะสงวนสิทธิ์ไว้สำหรับอภิสิทธิ์ชน หรือชนชั้นที่มีฐานะที่ไม่ถูกเกณฑ์แรงงาน แต่อาสาสมัครเข้ามาเป็นทหารม้าได้ หรืออาจเป็นชาวเอเชียกลางที่ชำนาญการขี่ม้า และทำหน้าที่เหมือนทหารรับจ้างให้กับกองทัพจีน (ภาพที่ 15)

ภาพที่ 15

กลุ่มนักดนตรี นักเต้นระบำ นักกายกรรม นักมายากล ตัวตลกพบเป็นจำนวนมากในสุสาน ของชนชั้นสูงและชนชั้นมีระดับ เช่นข้าราชการ ขุนนางและชนชั้นเศรษฐีใหม่ เพื่อติดตามไปให้ความบันเทิงแก่ผู้วายชนม์ในภพหน้า (ภาพที่ 16) และสื่อให้เห็นถึงอิทธิพลที่เดินทางมาจากทางตะวันตกตามเส้นทางสายแพรไหม มีหลักฐานที่ยืนยันว่ากษัตริย์แห่งอาณาจักรโบราณปาเถียร์ (อิหร่านในปัจจุบัน) ได้ส่งนักกายกรรมมาถวายจักรพรรดิซันหวู่ เพื่อแลกเปลี่ยนกับผ้าแพรไหม ฉะนั้น เครื่องดนตรีก็ดี ทำเดินระบำแบบโบทสะบัดปลายแขนเสี้ยว (ฉางซิว) ก็ดี นักกายกรรม นักมายากล เหล่านี้ ล้วนเป็นอิทธิพลจากทางตะวันตกทั้งสิ้น และได้รับความนิยมนอย่างสูงในสังคม เสียงดนตรีทั้งคิด สี ดี เป่า เสียงเพลงที่ประโคมดังกระหึ่ม นางรำที่เดินระบำรำฟ้อนน่าจะเป็นภาพที่เห็นกันจนชินตา และ เป็นหลักฐานยืนยันถึงสภาพสังคมในสมัยราชวงศ์ซันที่เป็นปึกแผ่นและเศรษฐกิจที่มั่นคง

ภาพที่ 16

ประเด็นที่สอง ศึกษาประติมากรรมดินเผาหมีงูของชนชั้นระดับต่าง ๆ ในสุสาน ดังนี้

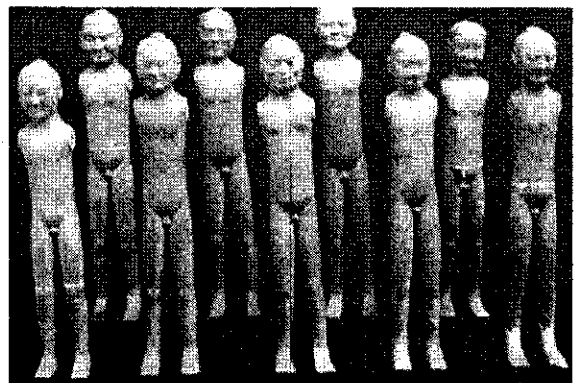
กลุ่มที่หนึ่ง สุสานของชนชั้นสูงพบที่เมืองฉางอาน (หรือเมืองซีอานหรือราชธานีตะวันตก) มณฑลส่านซี เป็นเมืองหลวงทางตะวันตกของจีนมาหลายสมัย มีสุสานหลวง

และสุสานบริวารหลายแห่ง ซึ่งเป็นของจักรพรรดิ จักรพรรดินี บาทบริจาริกาคนโปรด เชื้อพระวงศ์ ข้าราชการบริวาร และนายทหารคู่บารมี เป็นต้น ในที่นี้จะขอยกตัวอย่าง ประติมากรรมดินเผาหมิงฉี จากสุสานหลวงที่เว่ยเจิ้งของจักรพรรดิจึงเป็นกรณีศึกษา

สุสานจักรพรรดิฉิง (ครองราชย์ปี 156 ถึง 141 ก่อนคริสตกาล) ขุดพบเมื่อปี ค.ศ.1990 ที่เว่ยเจิ้งนอกเมืองซีอาน ผลงานศิลปะที่พบจากสุสานของพระองค์เป็นประติมากรรมดินเผา หมิงฉีที่แปลกประหลาดพบทั้งชายและหญิงมากกว่าพันตัว มีใบหน้าที่แตกต่างกัน รูปร่างผอมสูงประมาณ 50-62 เซนติเมตร ตักตาที่อยู่ในสภาพเปลือกจะแสดง อวัยวะเพศที่บ่งบอกความเป็นชายและหญิงอย่างชัดเจน แขนคู้วและเจาะรูตรงช่วงแขน (ภาพที่ 17,18) ผม หนวด คิ้วและตาทาสีดำ ลำตัวทาสีแดง การที่ประติมากรรมอยู่ในสภาพเปลือก และแขนคู้วเช่นนี้ นักโบราณคดีจีนให้ข้อสันนิษฐานว่าเสื้อผ้าคงนำเปื้อย สูญหายไปหมดแล้ว และอาจมีแขนไม้ที่หมุนได้สวมใส่ไว้ในภายหลัง

ภาพที่ 17

ภาพที่ 18

นอกจากนี้ ยังพบตุ๊กตาทหารสวมเสื้อผ้า ตุ๊กตาคืนเผารูปเป็ดไก่ และหม้ออีกเป็นจำนวนมากใกล้ๆสุสานหลวงแห่งเดียวกันนี้ ซึ่งมีผู้สันนิษฐานว่าอาจเป็นโรงครัวก็เป็นได้¹

ในกรณีประติมากรรมดินเผาในสุสานของจักรพรรดิจิ้ง ผู้เขียนขอตั้งข้อสันนิษฐานที่เป็นแนวความคิดเห็นส่วนตัว และแตกต่างออกไปจากที่กล่าวมาข้างต้น โดยเชื่อมโยงเข้ากับข้อมูลเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

ประการแรก ประติมากรรมดินเผาเปลือยน่าจะเป็นกลุ่มผู้คนหรือเชลยศึกที่ถูกกวาดต้อนมาจากหัวเมืองต่างๆในรัชสมัยของจักรพรรดิจิ้งเอง เมื่อพระองค์ต้องทำสงครามปราบกบฏทั้ง 7 นครรัฐ จนได้รับชัยชนะ และมีความเป็นไปได้ว่า มีการกวาดต้อนผู้คนจากนครรัฐที่พ่ายแพ้เพื่อใช้แรงงานก่อสร้างสาธารณะประโยชน์ นอกจากนี้ การที่เชลยสงครามจำนวนมากถูกกวาดต้อนมา ย่อมเป็นหลักฐานของชัยชนะที่ยิ่งใหญ่ของพระองค์ เป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ชาวจีนในอดีตมักทิ้งหลักฐานช่วงที่รุ่งเรืองที่สุดในชีวิตของตนเอาไว้ให้ลูกหลานได้รับรู้ ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งจารึก หรือภาพจิตรกรรมฝาผนัง เป็นต้น ฉะนั้น กรณีตุ๊กตาเปลือยในสุสานจักรพรรดิจิ้ง จึงไม่อาจใช้เป็นมาตรฐานที่จะต้องพบในสุสานหลวงทุกแห่ง แต่อาจจัดเป็นกรณีพิเศษ โดยเชื่อมโยงเข้ากับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พระองค์สามารถปราบกบฏทั้ง 7 นครรัฐได้เป็นผลสำเร็จตามที่กล่าวมาแล้วเบื้องต้น

ประการที่สอง เชลยสงครามเหล่านี้อาจถูกลงโทษด้วยการถูกตัดแขน และถูกจับเปลือย ในอดีตเคยพบรูปประติมากรรมของนักโทษที่ถูกลงโทษด้วยวิธีที่แตกต่างกันออกไป เช่น ในสมัยสำริด พบประติมากรรมดินเผาซึ่งอาจเป็นนักโทษมีห่วงคล้องคอ เหมือนถูกจองจำพบที่เมืองอันหยาง มณฑลเหอหนาน และทาสถูกมัดมือไขหลังและถูกควักนัยน์ตาออกทั้งสองข้าง

ภาพที่ 19

¹ เรื่องราวเกี่ยวกับสุสานจักรพรรดิจิ้ง เคยแพร่ภาพทางยูบีซี ช่อง 43 เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2546 และดูปีเตอร์ เฮสเตอร์ " คินชีวิตให้ศิลา มหาสมบัติ แผ่นดินจีนโบราณ " National Geographic ฉบับเดือนตุลาคม 2544 หน้า 106.

พบที่มณฑลสลิชวอน (ภาพที่ 19) และนักโทษถูกจับเปลือยและมัดมือผูกโยง พบที่มณฑลหยุนหนาน เป็นต้น ฉะนั้นการถูกตัดอวัยวะ และการถูกจับเปลือยก็คือการประจานนั่นเอง และน่าจะเป็นบทลงโทษอย่างหนึ่งในสมัยโบราณ

ประการที่สาม มีผู้สันนิษฐานว่าตุ๊กตาดินเผาเปลือยเป็นขันที (ดูเฮสเลอร์ 2544 : 113) ซึ่งผู้เขียนใคร่ขอเสนอเพิ่มเติมว่า เนื่องจากมีตุ๊กตาดินเผาเปลือยผู้หญิงรวมกลุ่มอยู่ด้วย ฉะนั้น ตุ๊กตาดินเผาเปลือยกลุ่มนี้น่าจะเป็นเชลยสงครามที่ถูกกวาดต้อนมาจากนครรัฐต่าง ๆ ตามที่ได้เสนอมานี้แล้วข้างต้น และเชลยผู้ชายก็อาจถูกจับต้อนเป็นขันทีก็ได้ เพราะในอดีตการจับต้อนก็คือการลงโทษอย่างหนึ่ง แม้แต่ชื่อหมาเขียน นักประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงในสมัยจักรพรรดิฮั่นหวู่แห่งราชวงศ์ฮั่นตะวันตก ก็เคยถูกลงโทษด้วยการจับต้อนเช่นกัน

ข้อสันนิษฐานที่กล่าวมาข้างต้น น่าจะสอดคล้องกับบทลงโทษในสมัยราชวงศ์ฮั่นที่กำหนดไว้หลายประการ เช่น การปลดเป็นพลเรือนสามัญ หรือการเนรเทศไปยังสถานที่กันดารสำหรับผู้กระทำผิดที่มียศศักดิ์ การประหารโดยบั่นเอวตัดออกเป็นสองท่อน การประหาร 7 ชั่วโมง การจับต้อนเป็นขันที การใช้แรงงานเพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นต้น

ประการที่สี่ การปั้นประติมากรรมให้เห็นอวัยวะเพศเด่นชัดทั้งชายและหญิง น่าจะสอดคล้องกับข้อสันนิษฐานเบื้องต้นว่า อาจเป็นเชลยศึกที่ถูกกวาดต้อนมาจากหัวเมืองต่าง ๆ ที่ถูกจับเปลือย เพื่อเป็นการประจาน โดยทั่ว ๆ ไปแล้วรูปปั้นชายหญิงที่สวมใส่เสื้อผ้า ไม่จำเป็นต้องเน้นให้เห็นอวัยวะเพศชัดเจนเช่นนี้ ช่างปั้นสามารถทำให้ราบเรียบไปเลย แล้วระบายสีเสื้อผ้าห่อหุ้มให้ในภายหลัง ถ้าเป็นตุ๊กตาชาววังก็จะระบายสีเป็นเสื้อผ้าไหมสวมใส่ให้สวยงาม (ดูภาพที่ 8 เปรียบเทียบ)

ประการที่ห้า การพบประติมากรรมดินเผารูปเปิด ไข่ และหมู่อีกเป็นจำนวนมาก ใกล้ๆ สุสานหลวงแห่งเดียวกันนี้ เนื่องจากเศรษฐกิจในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตกรุ่งเรืองมาก การเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจเช่นหมู เป็ด ไข่ เป็นสิ่งที่ได้รับการสนับสนุนอย่างแพร่หลาย และการที่ทางการอนุญาตให้ใส่สัตว์ประเภทหมู เป็ด ไข่ ได้ไม่จำกัดจำนวนในสุสาน ดังนั้น

การพบสัตว์ดังกล่าวเป็นจำนวนมากจึงแสดงถึงเศรษฐกิจที่เฟื่องฟู และฐานะที่ร่ำรวยของเจ้าของสุสาน

ข้อสันนิษฐานดังกล่าวยังไม่ใช่บทสรุป แต่อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้อีกในอนาคตอันใกล้เมื่อมีข้อมูลใหม่ที่ได้จากการขุดค้นทางโบราณคดีมาสนับสนุนเพิ่มเติม

กลุ่มที่สอง ประติมากรรมดินเผาจากสุสานนายทหารระดับสูง ที่เชียงเจียวั้น เมืองฉางอาน มณฑลส่านซี และเมืองจูโจว มณฑลเจียงซู

สุสานหลวงที่เชียงเจียวั้น

เชียงเจียวั้น พบครั้งแรกเมื่อปีค.ศ.1965 ตั้งอยู่นอกเมืองเสียนหยาง (ฉางอาน หรือซีอาน) ไปทางตะวันออกเฉียงเหนือ เชียงเจียวั้นเป็นสุสานหลวงของจักรพรรดิแห่งราชวงศ์ฮั่นตะวันตกตอนต้นถึง 9 พระองค์ด้วยกัน สุสานของจักรพรรดิเกาจื่อ ปฐมจักรพรรดิแห่งราชวงศ์ฮั่นตะวันตกก็อยู่ ณ ที่นี้ แต่สุสานสำคัญที่มีชิ้นงานศิลปะแห่งสุสานก่อนข้างสมบูรณ์ คือ สุสานบริวารที่เป็นของนายพลโจวโป้และบุตรชาย พบระหว่างปี ค.ศ. 1970-76

นายพลโจวโป้เป็นนายกรัฐมนตรีสมาชิกราชวงศ์ฮั่นตะวันตกตอนต้น และโจวหย่าฟู บุตรชายของเขาก็เป็นนายพลที่มีชื่อเสียงเช่นกัน เมื่อปี ค.ศ.154 นครรัฐย่อยทั้ง 7 แห่ง ก่อการกบฏจักรพรรดิจึง จึงมอบหมายให้นายพลโจวหย่าฟูจัดทัพปราบปรามและประสบผลสำเร็จชัยชนะของราชสำนักมีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์จีน อำนาจศูนย์กลางแข็งแกร่งและมั่นคงขึ้น และบทบาทของเจ้านครรัฐถูกตัดทอนลง นายพลโจวโป้และโจวหย่าฟู ผู้บุตร ได้รับการยกย่องให้เป็นบุคคลสำคัญ และได้รับเกียรติให้สร้างสุสานในบริเวณสุสานหลวง จากหลักฐานทางเอกสาร กล่าวถึงในสมัยราชวงศ์ฮั่น เมื่อนายทหารคนสำคัญเสียชีวิต ทางราชสำนักจะจัดพิธีศพอย่างใหญ่โตพร้อมด้วยกองทัพทหารในขบวนพิธีศพ ฉะนั้น บรรดาตุ๊กตาดินเผาในสุสานก็น่าจะจำลองมาจากขบวนแห่เกียรติยศนี้ (Wang 1982 :

208) และเสมือนกับเป็นการแสดงสถานภาพทางสังคม และอำนาจของเจ้าของสุสานเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่

ภายในสุสานดังกล่าว บรรจุรูปประติมากรรมกอง ทักษิหารและม้าดินเผา ประกอบด้วยทหารราบ 1,965 ตัว ทหารม้า 583 ตัว นักดนตรีและโล่ดินเผา จำนวน 410 อัน อานม้า หน้าไม้ ธนู หัวลูกศรทำด้วยสำริด ทหารดินเผาและม้าระบายสีแดงเข้ม กองทหารราบขึ้นเรียงแถวเป็นกองหน้า มีความสูงประมาณ 48-50 เซนติเมตร แต่งตัวเต็มยศ คาดเข็มขัด นุ่งกางเกง รัศชาติขาว ระบายเย็บบนเสื้อผ้าเขียนด้วยสีแดง ขาว เขียว และเหลือง มือซ้ายถือโล่ มือขวายกขึ้น

ภาพที่ 20

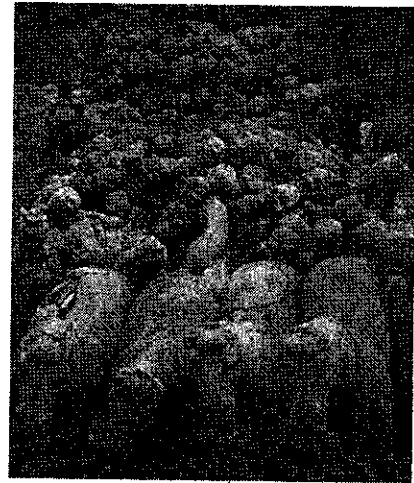
เสมือนถืออาวุธ ส่วนทหารม้ากว่า 500 ตัวนั้น สูงประมาณ 54-68 เซนติเมตร เปรียบเสมือนกำลังประจำการนั่งอยู่บนหลังม้า นัยน์ตามองตรงไปข้างหน้า ขาหนีบสีข้างม้าไว้แน่น (ภาพที่ 20)

กองทัพอทหารม้าดินเผาที่สุสานนายพลนี้ นับว่ามีความสำคัญเพราะแลดูมีชีวิตจิตใจ และสะท้อนให้เห็นถึงความแข็งแกร่ง เกรียงไกรของกองทัพอทหารม้าสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตก ในรัชสมัยของจักรพรรดิเหวิน (177 ถึง 155 ปีก่อนคริสตกาล) และจักรพรรดิฉิง ซึ่งน่าจะมาจากการต่อต้าน ผู้รบกับพวกเร่ร่อนชงหนูที่เข้ามารุกรานจีนอย่างหนัก และเพื่อความเข้มแข็งของกองทัพหลวงในการปราบกบฏภายใน ผู้ปกครองจีนเล็งเห็นความสำคัญในการสร้างกองทัพอทหารม้าให้แข็งแกร่ง ส่งเสริมการเลี้ยงม้า และคัดเลือกทหารม้าจากชายหนุ่มที่มีพลังกำลังเข้มแข็ง นอกจากนี้กองทัพอทหารดินเผายังบ่งบอกถึงการจัดตั้งแถว กองทัพอย่างมีระบบ และเป็นหลักฐานการศึกษาเครื่องแต่งกายอย่างเต็มยศของทหารในกองทัพอีกด้วย

สุสานที่หลางเจียโกอยู่ทางด้านตะวันออกนอกเมืองเสียนหยาง มณฑลส่านซี พบประติมากรรมดินเผา 84 ตัว เป็นทหารราบ และทหารแม่นธนู ซึ่งอยู่ในท่าเตรียมพร้อมที่

จะยิง ทั้งหมดมีส่วนสูงประมาณ 44-46 เซนติเมตร และมีลักษณะคล้ายคลึงกับตุ๊กตาทหารที่สุสานเอียงเจี๋ยวัน

สุสานทหารใกล้ ๆ เมืองซูโจว มณฑลเจียงซู พบเมื่อปี ค.ศ. 1984 ภายในสุสานพบประติมากรรม กองทัพทหารดินเผาสีเทา ระบายสีแดง เป็นทหาร นักรบ และมีม้ามากกว่า 3,000 ตัว สูงประมาณ 25-54 เซนติเมตร พบทั้งในทำนองและทำยืน จัดวางอย่างเป็น ระเบียบ บางตัวสวมหมวกถืออาวุธ ทั้งหมดหันหน้า ไปทางทิศตะวันตก ซึ่งน่าจะเป็นทิศทางที่ตั้งของเมือง ฉางอาน ซึ่งเป็นเมืองหลวงของราชวงศ์ฮั่นตะวันตก

ภาพที่ 21

และอาจเป็นการแสดงนัยถึงความจงรักภักดีต่อองค์จักรพรรดิก็เป็นได้ เจ้าของสุสานเป็น เจ้านครรัฐฉู่ ซึ่งได้รับพระราชทานดินแดนทางแถบเมืองซูโจวให้ดูแล และกองทัพทหาร ในสุสานแห่งนี้ก็เพื่อแสดงพลังอำนาจของกองทัพแห่งนครรัฐฉู่นั้นเอง (ภาพที่ 21) ฉะนั้น อายุของสุสานแห่งนี้ จึงน่าจะกำหนดไว้ที่สมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตกตอนต้น ก่อนรัชสมัย ของจักรพรรดิเหวินและจักรพรรดิจิ้ง ซึ่งนครรัฐต่าง ๆ ยังมีความจงรักภักดีต่อราชสำนัก ซึ่งเป็นศูนย์แห่งอำนาจการปกครอง

มีข้อสังเกตที่น่าสนใจเกี่ยวกับม้า คือม้าเป็นสัตว์ที่ ได้รับความนิยมนอย่างสูงในสมัยราชวงศ์ฮั่น เพราะเอื้อประโยชน์ ทั้งทางด้านการใช้งาน และการสงคราม ม้าที่พบในสุสานทหารที่ ซูโจวยังมีลักษณะเตี้ย ลำ เหมือนม้าที่ใช้กันในกลุ่มชุมชนเร่ร่อน ชงหนู ซึ่งน่าจะผลิตขึ้นก่อนสมัยจักรพรรดิฮั่นหวู่ แต่ภายหลังที่ ทูตจางเจียนเปิดสัมพันธ์ทางการทูตกับชุมชน ที่อาศัยอยู่ในดิน แคนตะวันตกในรัชสมัยจักรพรรดิฮั่นหวู่แล้ว หัวหน้าชุมชนอุซุน (อาจอยู่ในบริเวณคาซัคสถานในปัจจุบัน) ได้ส่งม้าพันธุ์ดีมาแลกเปลี่ยนกับเจ้าหญิงจีนและผ้าแพรไหม ม้าพันธุ์ดีชนิดนี้จึงเข้ามามีบทบาทต่อสังคมชั้นสูง

ภาพที่ 22

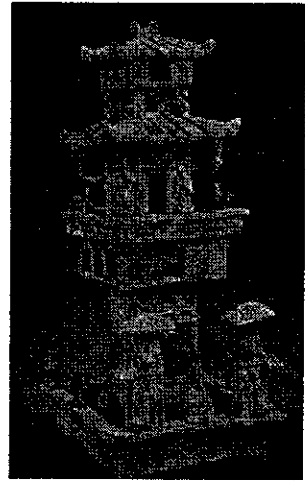
ของชาวฮั่นตั้งแต่นั้นมา และพบในสุสานของชนชั้นสูง นายทหารระดับสูงและผู้มีฐานะดีเท่านั้น เป็นการแสดงสถานภาพชั้นสูงทางสังคมของกลุ่มบุคคลเหล่านี้ เช่น ขบวนแห่งเกียรติยศของกองทัพม้าสำริดพบประมาณ 36 ตัวในสุสานทหารระดับนายพลที่อู่เว่ย มณฑลกานซู เป็นต้น (ภาพที่ 22)

นับว่ากองทัพทหารดินเผาทั้งสามแห่งมีคุณค่าอย่างยิ่ง ในการศึกษางานประติมากรรมในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตก

กลุ่มที่สาม ประติมากรรมดินเผาหมิงลี่พบ ในสุสานของคหบดีซึ่งร่ำรวยและเป็นเจ้าของที่ดินจำนวนมาก จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตก ตอนปลายต่อเนื่องกับสมัยราชวงศ์ซินของหวางหม่าง ชาวนามีฐานะลำบากและยากจนผลิตอาหารไม่เพียงพอสำหรับเลี้ยงครอบครัว และเสียดินนา จึงต้องขายที่นาและรับจ้างใช้แรงงานทำงาน ที่ดินตกอยู่ในมือของกลุ่มชนชั้นที่ร่ำรวยและเป็นเศรษฐีใหม่ ในขณะที่อำนาจส่วนกลางลดถอยลง กลุ่มชนชั้นนี้จะกลายเป็นชนชั้นที่มีอำนาจต่อรองสูง และถ้ามีรกรากอยู่ชนบทก็จะยังมีอำนาจมาก และรู้จักจัดระบบชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น มีการสร้างคฤหาสน์ ป้อมยาม มีทหารจ้างมาดูแลความปลอดภัยและทรัพย์สิน หมิงลี่ที่โดดเด่นพบในสุสานของชนชั้นนี้คือหอคอยดินเผาหรือหอสราญรมย์ พบเป็นจำนวนมากในสุสานของกลุ่มคหบดีที่ถือครองที่ดินที่มณฑลเหอหนานในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออก หอคอยดินเผามีหลากหลายรูปแบบแตกต่างกันออกไปตามท้องถิ่น รูปแบบหอคอยที่พบโดยทั่วไปมีลักษณะเป็นอาคารทรงสูง 2-3 ชั้นหรือสูงกว่านี้ ครอบด้วยหลังคาดินเผาและระเบียงยื่นล้อมรอบ ค้ำด้วยค้ำยันรูปทรงต่าง ๆ ซึ่งเชื่อมโยงกับโครงสร้างหลัก ห้องโถงชั้นล่างมีพื้นที่กว้างขวางเหมาะสำหรับใช้เป็นที่อยู่อาศัย และเปิดโล่งเพื่อมองเห็นเหตุการณ์ภายใน อาจมีหรือไม่มีหอสังเกตการณ์ขนาดเล็กประดับอยู่ข้างประตู ชั้นบนสุดของหอคอยอาจใช้เป็นหอสังเกตการณ์เหมือนป้อมยามนั่นเอง อาจมีการตกแต่งช่องลมเหนือบานหน้าต่าง มีรูปปั้นของเจ้าของสุสาน คนรับใช้ เพื่อนฝูง นางระบำ และสัตว์นานาชนิด เช่น นก เป็ด ไก่

สุนัขเฝ้าบ้านปะปนอยู่ตามชั้นต่าง ๆ บางหอคอยอาจมีภาพม้า นก และทหารถืออาวุธปะปนอยู่ด้วย

ฉะนั้น หอคอยหรือหอสราญรมย์อาจใช้เป็นหอเนกประสงค์ เช่น ใช้เป็นสถานที่สังเกตทิศทางทิศและบริเวณรอบ ๆ กฎหมายของผู้เป็นเจ้าของสุสาน หรือใช้เป็นสถานที่อำนวยความสะดวกสบายในงานเลี้ยงรับรอง ฟังเพลง ชมจันทร์ หรือดูกลุ่มนักดนตรี นางระบำ หรืออาจใช้เป็นโรงละคร เป็นสถานที่ส่องสัตว์ หรือใช้เป็นหอสำหรับยิงนกก็เป็นได้ (ภาพที่ 23) ภาพเหล่านี้ล้วนสะท้อนภาพชีวิตของผู้เป็นเจ้าของในสมัยราชวงศ์ฮั่น ตะวันออกอย่างชัดเจนแทบทุกแง่มุม ตั้งแต่สถานภาพทางสังคมของผู้เป็นเจ้าของ อำนาจ ความร่ำรวย เกมสีกีฬาที่ชื่นชอบเช่นล่าสัตว์ ยิงนก ตกปลา วงดนตรีที่ใช้ขับกล่อม งานเลี้ยงรับรองที่เต็มไปด้วยผู้คน และที่จะขาดเสียมิได้ก็คือ ภาพเจ้าของสุสานที่มักไหล่ออกมาโดด ๆ หรือยืนปะปนอยู่กับกลุ่มอาคันตุกะ

ภาพที่ 23

กลุ่มนักดนตรี นางรำ นักกายกรรม นักมวยปล้ำ ตัวตลก เป็นอิทธิพลที่จีนได้รับจากทางตะวันตก และได้รับความนิยมอย่างมากในกลุ่มชนชั้นสูง ขุนนาง ข้าราชการและสามัญชนนักแสดงเหล่านี้ มีหน้าที่ให้ความบันเทิงแก่ผู้คนที่ในงานเลี้ยงรับรองอาคันตุกะงานเทศกาลและในพิธีศพ ฉะนั้น ในสุสานของกลุ่มผู้มีฐานะจึงขาดประติมากรรมดินเผาประเภทนักแสดงเหล่านี้เสียมิได้ และพบในสุสานตามเมืองต่าง ๆ ทั่วไป แต่มีประเด็นที่น่าสังเกตก็คือประติมากรรมดินเผาหิ้งนี้กลุ่มนี้ พบเป็นจำนวนมากในสุสานที่มณฑลลี่ชว่นและที่มณฑลซานตง พิจารณาจากสภาพที่ตั้ง หลักฐานทางโบราณคดีและข้อมูลทางประวัติศาสตร์พบว่า มณฑลทั้งสองเป็นเมืองชายแดนที่เปิดรับอิทธิพลจากภายนอก ที่เดินทางเข้ามาทั้งทางบกและทางเรือ พร้อมกับนำสิ่งแปลกใหม่มาให้ชาวพื้นเมืองประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งมณฑลลี่ชว่นเป็นเมืองชายแดนทางตะวันตกเฉียงใต้ที่ร่ำรวย มีข้าราชการและ เศรษฐีใหม่ไปรวมตัวกันอยู่เป็นจำนวนมาก ต่างช่วยกันสร้างผลงาน

ทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม ที่สะท้อนภาพของสังคมในบางมุมมองที่แปลกไปจากที่พบทางภาคอื่น ๆ ของจีน

มณฑลซานตง กลุ่มประติมากรรมดินเผาเขียนสี เป็นรูปนักดนตรี นางรำ นักกายกรรมและผู้ชมรวม 21 ตัว บนถาดดินเผากำลังทำท่าทางต่าง ๆ กัน (ภาพที่ 24) นางรำ สองคนทางด้านซ้ายมือ สวมเสื้อที่มีปลายแขนยาว มีผ้าคาด กำลังอยู่ในท่ารำรำโบทสะบัดปลายแขนเสื้อยาวไปมา การเดินรำที่ปลายแขนเสื้อยาวเช่นนี้เรียกว่า "ฉางชีว" เป็น อิทธิพลที่เดินทางมาจากดินแดนตะวันตกตามเส้นทางสาย แพร่ไหม ในขณะที่หญิงสาวทางด้านหน้าอาจเป็นนักร้องก็

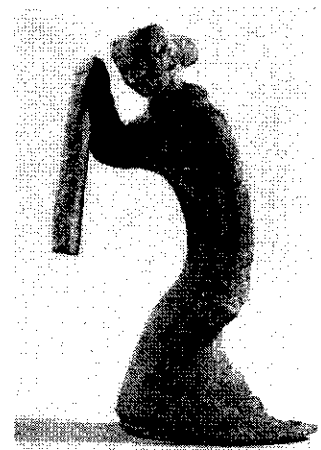

ภาพที่ 24

เป็นได้นักกายกรรมชายสี่คนกำลังแสดงความสามารถเล่นกายกรรมดัดลำตัวจนอ่อนโค้งใช้ มือยันพื้นรับน้ำหนักต่างเท้า ขาชูลอยอยู่กลางอากาศ นักดนตรี 7 คนกำลังบรรเลงเครื่อง ดนตรีนาขชนิดที่เป็นของพื้นเมือง เช่น กลองเจียนตั้งบนขาหยั่ง และระฆังหินสองอัน แขนงอยู่บนราว เจริ่ง (ใช้ปากเป่า) เส้ (ใช้เป่าเช่นกัน) ฉาบ ส่วนเจ้าของบ้านและอาคันตุกะ ผู้มาเยือนรวม 7 คนกำลังยื่นชมการแสดง

นักกายกรรม ที่แสดงความสามารถพิเศษในการดัดตน จนอ่อนโค้ง เช่นนี้ ยังคงพบเสมอ ๆ ในงานแสดงกายกรรมของ จีนในปัจจุบัน

มณฑลลี่ชว่น กลุ่มนักแสดง นักกายกรรม นางรำ นักเล่นมายากล ตัวตลกหรือจำอวด นักเล่นนิทานพบเป็นจำนวนมากในสุสาน รูปปั้นนางรำมีรูปร่างสูงโปร่ง เอบาง ไบหน้ายิ้ม ละม้าย ตกแต่งทรงผมอย่างงดงาม หรืออาจสวมหมวกทรงสูง ท่วงท่าเดินที่งามสง่า มือและเท้ามีจังหวะการเคลื่อนไหวที่อ่อน

ภาพที่ 25

ซ้อย แขนเสื้อกว้างทั้งชายยาว เหมือนกับจะเตรียมพร้อมที่จะโบกสะบัดให้เข้ากับจังหวะดนตรี ทำให้รูปประติมากรรมงดงามไม่มีที่ติ (ภาพที่ 25)²

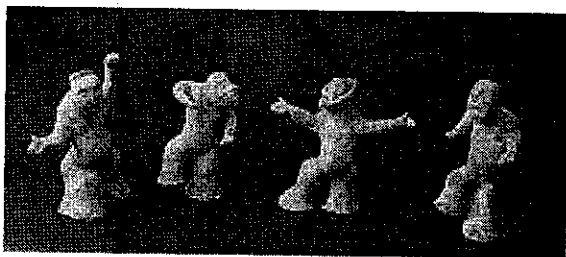
มีความเป็นไปได้ว่าบรรดานักแสดงกายกรรม นางรำ และนักดนตรีเหล่านี้ อาจคัดเลือกมาจากข้าทาสหรือบริวารที่มีหน่วยก้านดี มีความสามารถแล้วนำมาฝึกฝนทักษะจนเกิดความชำนาญ

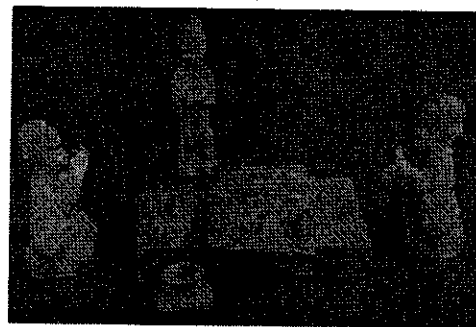
ภาพที่ 26

นักเล่นนิทาน เป็นที่นิยมกันมากในสมัยราชวงศ์ฉัน นักเล่นนิทานมักจะตบอด เล่าเรื่องราวพงศาวดาร เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เรื่องตลกขบขัน ขณะเดียวกันก็เต้นรำ ดิด สี ดี เป่าเครื่องดนตรีไปด้วย เป็นการให้ความบันเทิงแก่ผู้ชม (ภาพที่ 26)

ตัวตลก (ไผอิว) อาจเป็นคนแคระ หรือผู้คนที่มึร่างกายไม่สมประกอบ เช่น หัวโต อ้วน เตี้ย พุงปลิ้น นุ่งกางเกงใต้สะดือ หรือหลังค่อม เป็นต้น เป็นการนำความไม่สมประกอบ หรือข้อด้อยของร่างกายที่ไม่สมประกอบนี้มาให้ความพึงพอใจแก่ผู้ชม (ภาพที่ 27)

ภาพที่ 27

ภาพที่ 28

การละเล่นเกมส์ต่าง ๆ พบทั้งงานจิตรกรรมและประติมากรรมหมิงนี้ เกมส์ที่พบบ่อยคือ การเล่นเกมสลิวโป ซึ่งเป็นเกมส์ที่เล่นกันในกลุ่มข้าราชการ คนร่ำรวย และผู้มี

² ภาพนางรำจากสุสานที่เมืองฉางอาน มณฑลส่านซี แต่นางรำจากสุสาน มณฑลฉีชวนก็จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน

อำนาจ อาจใช้คนเล่นเพียงสองคนหรือสี่คน ตู๊กตาตินเผาหมิงฉีแสดงอาการปฏิกิริยาของคนเล่นอย่างตั้งอกตั้งใจเล่น มีการพายมือเชื้อเชิญให้ฝ่ายตรงข้ามเป็นผู้ทอดลูกเต๋า (ภาพที่ 28)

กลุ่มที่สี่ ประติมากรรมดินเผาหมิงฉีพบในสุสานสามัญชนหรือชนชั้นกลาง ในสังคมที่สะท้อนชีวิตประจำวัน เช่น ภาพปลุ่สัตว์ อีกทั้งโรงโม่ สัตว์เลี้ยงตามบ้านและใช้งาน เช่น แพะ แกะ สุนัข เป็ด ไก่ หมู เป็นต้น

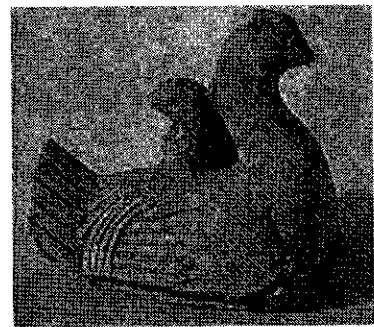
กลุ่มสุนัขเป็นกลุ่มสัตว์ที่สำคัญและน่าสนใจ จากการตรวจ สอบงานศิลปะทั้งประติมากรรมและจิตรกรรม พบว่าสุนัขของจีน มีหลายพันธุ์ มีทั้งสุนัขที่เลี้ยงไว้เฝ้าบ้าน มักสวมปลอกคอ มีหน้าตาคล้าย ระแวงระว่างแสบเยกเจี้ยว เสมือนกำลังพิทักษ์เจ้าของ ซึ่งช่างปั้นต้องการสื่อให้เห็นถึงความจงรักภักดีของสุนัขที่มีต่อเจ้าของ (ภาพที่ 29) ส่วนสุนัขที่ใช้ล่าสัตว์จะมีรูปร่างปราดเปรียว เหมาะกับการใช้งาน และพบมากบนงานจิตรกรรม

ภาพที่ 29

เป็ด ไก่ หมูมีทั้งหมู่บ้านและหมู่บ้านเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่เลี้ยงกันทุกบ้าน แต่จะเลี้ยงมากน้อยขึ้นอยู่กับอำนาจต่อรองทางการเงิน หมูเป็นอาหารที่สำคัญมาตั้งแต่โบราณกาล

ในสมัยราชวงศ์ฮั่น รัฐบาลสนับสนุนให้ประชาชนเลี้ยงหมูและไก่กันอย่างกว้างขวาง ตามชนบทมีการชักชวนให้แต่ละครอบครัวเลี้ยงแม่หมู แม่ไก่และลูกไก่ และเกิดเป็นประเพณีวางหมูทำด้วยหินในมือเจ้าของสุสาน (Zheng1997:87) ซึ่งเป็นหลักฐานยืนยันว่าหมูเป็นสัตว์ยอดนิยมในสมัยราชวงศ์ฮั่น (ภาพที่ 30)

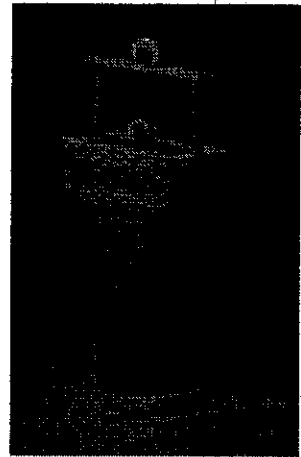
ภาพที่ 30

กลุ่มงานสถาปัตยกรรมมี บ้าน ยู่ฉาง บ่อน้ำ โรงนา โรงโม่ คอกสัตว์ เป็นต้น

บ้านชาวนา เป็นบ้านชั้นเดียว มีขนาดเล็ก จำลองขึ้นอย่างง่าย ๆ หลังคาจั่ว ผนังด้านหน้าเจาะเป็นช่องประตูและหน้าต่างสี่เหลี่ยม มองผ่านทะลุเข้าไปเป็นห้องโถงที่ว่างเปล่า แสดงให้เห็นถึงการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย

บ่อน้ำ เป็นของสามัญที่พบในสุสานสมัยราชวงศ์ฉิน สะท้อนภาพชีวิตชาวจีนในอดีต ทั้งบ้านคนรวยหรือคนจนก็จำเป็นต้องขุดบ่อน้ำไว้ใช้ บ่อน้ำที่พบในสุสานเป็นตัวอย่างของการใช้เครื่องจักรกลทუნแรงที่ชาวจีนโบราณร่วมสองพันปีมาแล้ว รู้จักคิดประดิษฐ์ขึ้น ชาวจีนใช้ลูกรอกเป็นเครื่องทუნแรงตักน้ำจากบ่อขุดขนาดเล็ก ลูกรอกจะทำงานโดยใช้แรงถ่วงน้ำหนัก ด้านหนึ่งผูกติดกับภาชนะสำหรับตักน้ำ และอีกด้านหนึ่งถ่วงน้ำหนักด้วยลูกตุ้มหรือก้อนหิน วิธีใช้ก็จะหย่อนภาชนะลงไปใบบ่อที่ขุดลึกจนถึงชั้นบาดาล ปล่อยให้ลูกรอกทำงานจนสุดสายป่านหรือเชือก เมื่อตักน้ำขึ้นมาได้ ก็จะค่อย ๆ หย่อนเชือกอีกข้างหนึ่งลงไป และสาวเชือกที่ผูกติดภาชนะขึ้นมา ชาวบ้านก็จะได้น้ำมาใช้ โดยออกแรงแต่น้อย ลักษณะการใช้ลูกรอกเป็นเครื่องผ่อนแรง เป็นที่รู้จักกันในจีนอย่างแพร่หลาย ปรากฏหลักฐานยืนยันเป็นผลงานประติมากรรมดินเผา รูปบ่อน้ำ งานจิตรกรรมหินขัดในสุสานที่เกี่ยวข้องชาน มณฑลเหอหนาน และที่สุสานตระกูลอู่ มณฑลชานตง

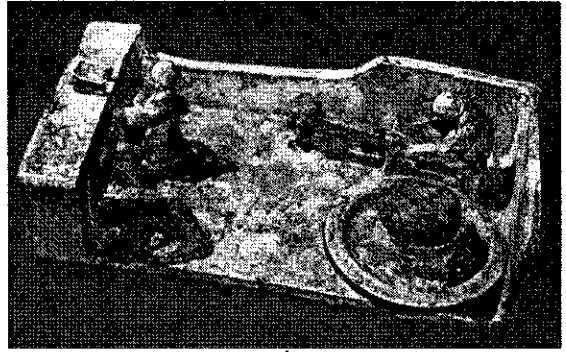
ส่วนหลังคาดินเผาที่ครอบอยู่บนบ่อน้ำ เป็นหลังคาลูกกคล้ายหลังคาที่พบบนยุ้งฉาง หรือหลังคาบ้านที่พบร่วมสมัยกัน เป็นที่น่าสังเกตว่าบ่อน้ำขุดที่ใช้ลูกรอกเป็นเครื่องทუნแรงเช่นนี้ ยังใช้กันตามชนบทของไทย และอาจเป็นประเด็นให้พิจารณาได้ว่าบ่อน้ำขุดลักษณะเช่นนี้ ไทยอาจได้รับการถ่ายทอดมาจากชาวจีนก็เป็นได้ (ภาพที่ 31)

ภาพที่ 31

โรงนา เป็นฉากชีวิตชาวนาบ้านแออัดอยู่ในโรงนาเล็ก ๆ แคบ ๆ สื่อให้เห็นถึงชีวิตที่สงบสุขและเรียบง่ายของชนชั้นกลางลงมาถึงกลุ่มชนระดับล่างตามชนบท ที่มีเพียงสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวันในครัวเรือนเช่น เตา ไม้ ครกตำข้าวและทุกทอผ้า เป็นต้น ภาพชาวนาหรือชาวบ้านกำลังตำข้าว ไม้แป้ง และทอผ้า ภาพสัตว์ที่หมอบอยู่

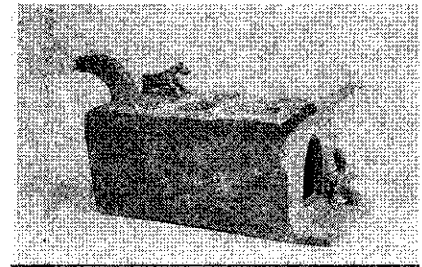
ใกล้ ๆ เช่น สุนัข แกะ หรือแพะ บ่งบอกถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขบนเนื้อที่แคบ ๆ ชาวบ้านสามารถจัดแบ่งพื้นที่ สำหรับเลี้ยงสัตว์และทอผ้าหรือดำข้าวได้ในขณะเดียวกัน สอดคล้องกับข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ระบุว่า ผู้มีอำนาจปกครองในสมัยราชวงศ์ฮั่น ส่งเสริมการเกษตรกรรม การเลี้ยงสัตว์ และการทอผ้า (ภาพที่ 32)

ภาพที่ 32

เครื่องใช้ในครัวเรือนเหล่านี้ล้วนจำลองมาจากของจริงเช่น โม้ก็ยังคงเหมือนกับโม้ที่ชาวจีนใช้กันในปัจจุบัน รวมทั้งโม้ที่พบใช้กันตามชนบทในไทยก็ไม่ได้มีรูปทรงที่แตกต่างไปจากอดีตมากนัก ตัวโม้แบ่งออกเป็นสองส่วนคือส่วนบนและส่วนล่าง มีช่องสำหรับหยอดเมล็ดข้าวทางด้านบน เมื่อโม้เคลื่อนที่ มันก็จะบีบอัดจนเมล็ดข้าวแตกละเอียดแล้วไหลลงสู่ภาชนะรองรับเบื้องล่าง

เตาหุงต้ม พบในรูปทรงที่แตกต่างกันออกไปตามท้องถิ่น มีทั้งเตาทรงกลม สีเหลี่ยม เตารูปเกือกม้า และเตารูปเรือ เป็นต้น ช่องใส่ฟืนอาจมีเพียงหนึ่งช่อง หรือมีสามหรือสี่ช่อง และมีปล่องไฟ (ภาพที่ 33)

ภาพที่ 33

ยุ่งฉางสำหรับเก็บข้าวเปลือกและข้าวที่สีแล้ว พบเป็นจำนวนมากในสมัยราชวงศ์ฮั่นตอนต้น แสดงนัยถึงเศรษฐกิจที่รุ่งเรือง รัฐบาลส่งเสริมการเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์อย่างจริงจัง มีการส่งเสริมการทำนาปลูกข้าวกันอย่างกว้างขวางทั่วประเทศและได้ผลิตข้าวเป็นอาหารหลักของประชาชน มีการสร้างยุ่งฉางเพื่อเก็บตุนข้าวนานาพันธุ์ เช่น ข้าวบาสเลย์ ข้าวฟ่าง ข้าวโพด และถั่วเหลือง เป็นต้น กลุ่มเศรษฐีใหม่หรือกลุ่มชนชั้นที่ถือครองที่ดินจำนวนมากหรือกลุ่มนายทุนจะมียุ่งฉางขนาดใหญ่เป็นของตนเอง ลักษณะโครงสร้างของยุ่งฉางที่ใช้สำหรับเก็บข้าวเปลือกที่สีแล้วและยังไม่ได้สี จะมีลักษณะเป็นบ้านสองชั้น

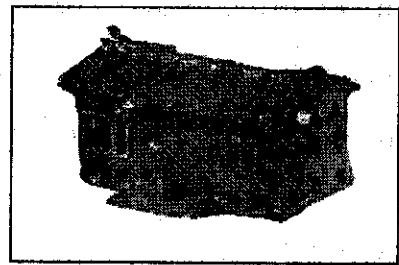
หลังคามุงกระเบื้อง มีค้ำยันรองรับ ที่สำคัญคือมีช่องระบายลมเพื่อให้เกิดการถ่ายเทอากาศ เพื่อป้องกันการอับชื้น

คอกสัตว์ เหมือนกับบ้านหลังย่อม มีรูปทรงสี่เหลี่ยม ทรงกลมหรือรูปเกือกม้า มีหลังคาคลุมเพื่อป้องกันฝนและน้ำค้าง บางแห่งมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นสองส่วน คือส่วนที่ใช้เลี้ยงสัตว์ และส่วนที่ใช้เก็บมูลสัตว์สำหรับใช้เป็นปุ๋ยธรรมชาติ แม้ในปัจจุบันชาวจีนก็ยังคงปฏิบัติเหมือนในอดีต พื้นที่ในคอกสัตว์

ภาพที่ 34

จะแลดูแออัด จนสัตว์ต้องยืนเบียดเสียดกัน (ภาพที่ 34) หรืออาจเป็นเพียงภาพสัตว์ตัวเดียวโดด ๆ ยืนจนคับพื้นที่ (ภาพที่ 35) น่าจะสื่อถึงความยากจนของผู้เป็นเจ้าของ มีพื้นที่จำกัด ไม่อาจขยายขยายได้ ซึ่งเป็นสภาพที่พบเห็นโดยทั่วไปของชาวจีนในอดีต หรือช่างปั้นอาจต้องการสื่อให้เห็นถึงความสำคัญและความสมบูรณ์ของสัตว์เศรษฐกิจ ที่ได้รับการเลี้ยงจนสมบูรณ์เพื่อนำไปเป็นอาหาร หรือเพื่อผลทางเศรษฐกิจก็เป็นได้ ภาพของหมิงฉีจึงสะท้อนออกมาให้เห็นตามสภาพที่แท้จริงเช่นนี้

ภาพที่ 35

วัวเทียมเกวียน พาหนะของสามัญชน และน่าจะพบบ่อยบนท้องถนน และเป็นแรงบันดาลใจให้ช่างฝีมือที่จะถ่ายทอดความคุ้นเคยนี้ออกมาเป็นงาน

กลุ่มที่ห้า ประติมากรรมดินเผาหมิงฉีพบในสุสานที่แคว้นเล่อลิ่ง เมืองในอาณาเขตของจีนบนคาบสมุทรเกาหลี ในสมัยราชวงศ์ฮั่น

อาณาจักรเล่อลิ่ง เป็นเมืองในอาณาเขตของจีนในรัชสมัยจักรพรรดิฮั่นหวู่ตั้งแต่ประมาณ 108 ปีก่อนคริสตกาล ถึงค.ศ.313 ทางราชสำนักจีนส่งข้าหลวงใหญ่มาปกครอง และมีชาวจีนอพยพโยกย้ายมาตั้งหลักแหล่งทำมาหากินด้วย ชาวจีนเหล่านี้ได้นำรูปแบบที่อยู่อาศัย การเมือง สังคม การดำเนินชีวิตเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวันและได้ถ่ายทอดให้แก่ชาวพื้นเมือง

ภายในสุสานชาวจีนที่อาณาจักรเล่อลิ่ง พบ เครื่องประดับประเภทเครื่องรัก เครื่องสำริด หยก ผ้าไหม ภาชนะดินเผา และประติมากรรมดินเผาหมิงฉี รูปเปิด ใก้ บ่อน้ำ เป็นต้น แม้ฝีมือในการผลิตไม่เท่าเทียมกับช่างปั้นจากแผ่นดินใหญ่ แต่ผลงานศิลปะเหล่านี้ต่างสะท้อนรูปแบบงานศิลปะในสมัยราชวงศ์ฮั่นอย่างชัดเจน (ภาพที่ 36)

ภาพที่ 36

สรุป ประติมากรรมดินเผาหมิงฉีกลายเป็นสิ่งที่โดดเด่น และเข้ามามีบทบาทแทนที่ผลงานชนิดอื่น ๆ จนกลายเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงคำว่าหมิงฉี ผู้คนจะนึกถึงประติมากรรมดินเผาที่พบในสุสาน สำหรับเป็นเครื่องใช้ให้ผู้วายชนม์นำติดตัวไปใช้ในภพหน้า ซึ่งเป็นประเพณีที่นิยมกันอย่างแพร่หลายเมื่อประมาณ 2,000 กว่าปีมาแล้ว และใช้เป็นหลักฐานสำคัญในการศึกษาบริบทแวดล้อมทางสังคมในอดีต

ประติมากรรมดินเผาหมิงฉี แม้จะเป็นผลงานศิลปะที่ผลิตโดยศิลปินนิรนาม แต่ช่างปั้นก็ได้พยายามถ่ายทอดภาพชีวิตชาวจีนตั้งแต่ระดับสูงจนถึงสามัญชน ลงสู่ผลงานจนครบถ้วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพชีวิตของสามัญชน นับว่าเป็นหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ศิลปะที่มีความสำคัญมาก เพราะแม้แต่นักประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียง เช่น ซือหม่าเชียนในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตก ก็ยังละเอียดที่จะกล่าวถึงสถานภาพเรื่องราวชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนระดับล่าง เสมือนกับว่าเป็นชนชั้นที่ไม่มีประวัติศาสตร์ แต่ผลงานศิลปะที่ปรากฏในกลุ่มประติมากรรมดินเผาหมิงฉีในสุสานของสามัญชน ก็ทำให้สามารถศึกษาบริบทของผู้คนกลุ่มนี้ได้ค่อนข้างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ฉะนั้น หมิงฉี จึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของคนจีนที่สำคัญและมีคุณค่าอย่างยิ่ง

ภายหลังจากสมัยราชวงศ์ฮั่นล่มสลาย ประติมากรรมดินเผาหมิงฉีจะลดบทบาทลงในสมัยราชวงศ์ใต้ราชวงศ์เหนือ สืบเนื่องมาจากความผันผวนทางสังคม และการเมือง

ตลอดจนพุทธศาสนาที่เข้ามามีบทบาทโดดเด่นในจีนภาคเหนือ ซึ่งมีผลกระทบต่อประเพณีการวางประติมากรรมดินเผาหมิงตี้ในสุสาน ประเพณีดังกล่าวกลับมาเฟื่องฟูขึ้นใหม่ในสมัยราชวงศ์ถัง (ค.ศ.618 ถึง 906) แต่ภายหลังสมัยราชวงศ์ถัง ประติมากรรมดินเผาหมิงตี้ค่อย ๆ ลดความสำคัญลงและหมดไปในสมัยราชวงศ์หมิง (ค.ศ 1368 ถึง 1644)

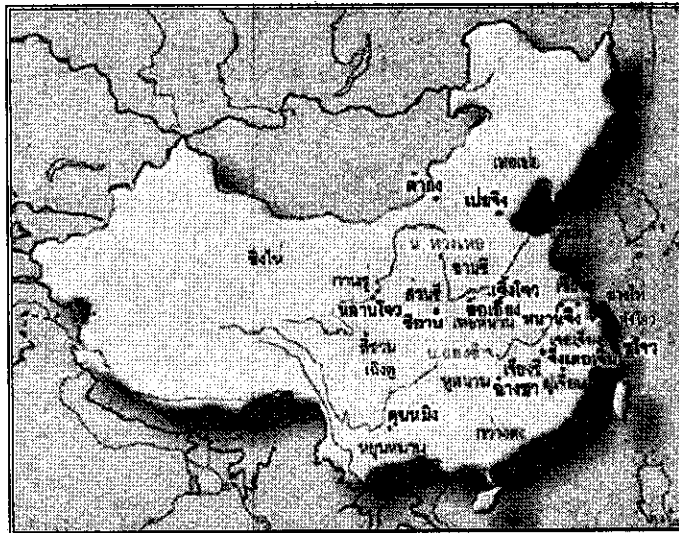
*** ผู้เขียนขอขอบคุณ**

นางสาวนุชชिरา สมุทรประภูต และ นายนันท์วัฒน์ นิสัยนต์ จากคณะโบราณคดี สำหรับภาพประกอบ และแผนที่หมายเลข 1

นางสาวนฤมล แก้วปาน และ นายกิตติวุฒิ หอทอง แห่งศูนย์คอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตท่าพระ สำหรับการเรียงภาพ และแผนที่หมายเลข 2 และ 3

หนังสืออ้างอิงและที่มาของภาพประกอบ

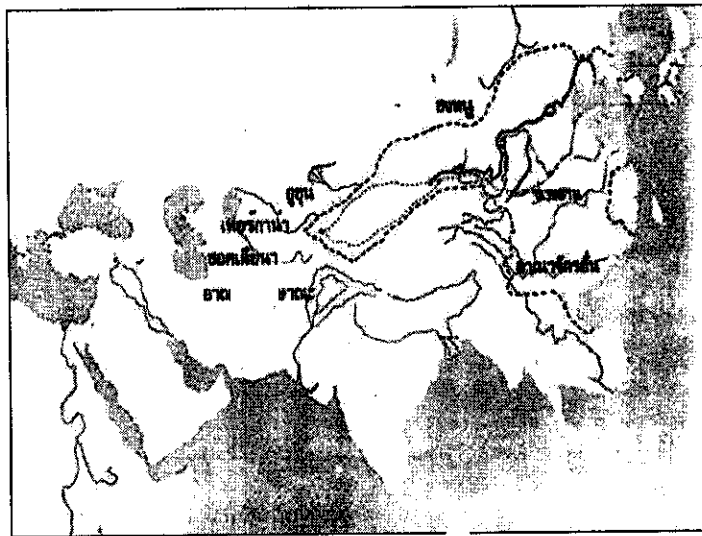
- Berthold Laufer. **Chinese Pottery of the Han Dynasty.** Japan, 1962.
- Fu Tianchou. **The Great Treasury of Chinese Fine Arts Sculpture 2 Sculpture of the Qin and Han Dynasties.** Beijing, 1988.
- Lu Yaw (et al.). **Spirit of Han.** Singapore , 1991.
- Mary Tregear co-ordinator. **Arts of China: Neolithic Culture to the T'ang Dynasty.** Vol I. Tokyo and Palo Alto, 1968.
- Wang Zhongshu. **Han Civilization.** Yale University Press, New Haven and London, 1982.
- Zheng Wenlei (editor). **A Journey into China's Antiquity.**Vol II. Morning Glory Publishers,Printed in the People's Republic of China, 1997.

แผนที่หมายเลข 1

แผนที่หมายเลข 2

แผนที่หมายเลข 3